

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĀZIJAS STUDIJU NODAĻA

Suņa motīvs Ķīnas tradicionālajās mākslās

BAKALAURA DARBS

Autore: **Līva Leja**
Stud. apl. nr.: 1112146
Darba vadītājs: **prof. Franks Kraushārs**

Rīga, 2015

Anotācija

Bakalaura darbs „Suņa motīvs Ķīnas tradicionālajās mākslās” veltīts tam, lai pierādītu, ka, pretēji rietumos izplatītajiem uzskatiem, suņa tēls dziļi iesakņojies Ķīnas tradicionālajās mākslās.

Līdzīgi kā citur pasaulē, Ķīnā suns tiek uzskatīts par vienu no senākajiem cilvēka pieradinātajiem mājdzīvniekiem. Šī dzīvnieka motīvs Ķīnas tradicionālajās mākslās pastāvējis jau no tās pirmsākumiem. Darba mērķis ir izpētīt, kā suņa motīvs iezīmējas Ķīnas kultūrā un dažādos tradicionālajos mākslas veidos.

Veicot Ķīnas tradīciju, mitoloģijas, literatūras un mākslas analīzi, darba autors secina, ka Ķīnas tradicionālajās mākslās suņa tēlam ir ilgstoši bijusi svarīga nozīme. Mākslā skaidri iezīmējas suņa duālais raksturs, kā rezultātā, darbos tiek raksturotas gan pozitīvas, gan negatīvas minētā dzīvnieka rakstura īpašības. Līdzīgi tiek arī attēlota sabiedrības attieksmes dažādība pret šiem mājdzīvniekiem.

Bakalaura darbs „Suņa motīvs Ķīnas tradicionālajās mākslās” sastāv no 6 daļām un tā kopējais apjoms ir 55 lpp.

Annotation

The purpose of bachelor paper "The motive of dog in the traditional arts of China" is to prove that opposed to the western thought, the motive of dog take roots deeply in the traditional arts of China.

In China just like in other parts of world it is believed that dog is one of the first domesticated animals. The motive of dog is found in the arts from the very beginning. The purpose of this paper is to look into how this motive is shown in the traditional arts.

By doing an analysis of the Chinese tradition, mythology, literature and art, the author has come to the conclusion that the motive of dog has been an important part of the arts. The dualism a dog's character is clearly shown in the arts, which means that in the arts both the positive and the negative aspects of dog's character are shown. Also, in the same way society's attitude towards dogs is shown.

Bachelor paper "The motive of dog in the traditional arts of China" consists of 55 pages.

Satura rādītājs

Anotācija.....	2
Annotation	2
Ievads.....	5
1. Mitoloģija un spirituālā kultūra Ķīnā	8
1.1. Suņi ķīniešu mitoloģijā	9
1.1.1. Suns un pasaules radīšana.....	10
1.1.2. Paņhu (盤瓠)	10
1.1.3. Debesu suns (天狗)	11
1.2. Suns un spirituālā kultūra. Upurēšanas nozīme	13
1.2.1. Salmu suņi	15
1.3. Zodiaka zīmes	15
2. Suns kā simbols Ķīnas kultūrā.....	17
3. Kādus suņus pazina senajā Ķīnā?	18
3.1. Pekinas pilns suns jeb Pekinietis (巴儿狗).....	19
3.2. Mopsis (八哥狗).....	21
3.3. Tibetas mastifs (藏獒)	21
3.4. Greihaunds (格力犬)	22
4. Suņa motīvs mākslas darbos.....	23
4.1. Suns <i>Haņ</i> dinastijas mākslā. Skulptūras	23
4.2. Suns <i>Tan</i> dinastijas mākslas darbos.....	24
4.3. Suns <i>Sun</i> dinastijas mākslas darbos	26
5. Suns un mūzika.....	28
6. Suņa motīvs ķīniešu literatūrā	29
6.1. Suņa apzīmējumi ķīnzīmēs	31
6.2. Suns senajos tekstos.....	33
6.2.1. Suņa motīvs „Dziesmu grāmatā”.....	33
6.2.2. Mendzi	35
6.2.3. <i>Laodzi Daodedzjin</i>	36
6.2.4. Džuandzi.....	40
6.3. Suņa motīvs ķīniešu fabulās	44
6.3.1. Suns, kurš saskābēja vīnu (狗猛酒酸)	44
6.3.2. Gaiļi un suņi ceļas debesīs (鸡犬升天).....	45
6.3.3. Vilka ambīcijas (狼子野心)	45
6.4. Suņa motīvs ķīniešu sakāmvārdos	47

Secinājumi	49
Literatūras saraksts	52

Ievads

Pēdējos gados presē un sabiedrībā jēdziens „suns” saistībā ar Ķīnu visbiežāk parādās negatīvā atspoguļojumā, tai skaitā saistībā ar dzīvnieku tiesību ievērošanas jautājumiem vai pat suņa gaļas kādreizējo izmantošanu uzturā.

Īpaši daudz uzmanības un nosodījuma rietumu medijos Ķīna ir izpelnījies saistībā ar „*Juiliņas Līčiju un suņa gaļas festivālu*” (玉林荔枝狗肉节). Minētais festivāls plaši kritizēts neskaitāmos internacionālos laikrakstos un apspriests ziņās. Par to ziņojuši tādi mediji kā *BBC*, rakstā „Par spīti uz skandāliem, noris Ķīnas *Juiliņas* suņu gaļas festivāls” („*China Yulin dog meat festival under way despite outrage*”)¹, laikraksts „*Independent*”, šī gada vasarā publicētajā rakstā „*Juiliņas* suņu gaļas festivāls: neskatoties uz mēnešiem ilgušajiem protestiem, Ķīnas pilsēta saglabā apetīti.” („*Yulin dog meat festival: Chinese city retains its appetite despite months of protests*”)², *New York Times*, rakstā „Neraugoties uz nicinājumu, Ķīnas pilsēta aizstāv Suņa gaļas festivālu” („*Chinese City Defends Dog Meat Festival, Despite Scorn*”)³ un daudzi citi.

Bakalaura darbs „Suņa motīvs Ķīnas tradicionālajās mākslās” veltīts tam, lai pierādītu, ka suņa tēls dziļi iesakņojies Ķīnas mākslā, un nebūt ne saistībā ar galda kultūru. Darbā tiek pētīts, kā suņa motīvs atspoguļojas Ķīnas tradicionālajās mākslās, tai skaitā, spirituālajā kultūrā, mitoloģijā, literatūrā, mākslā un mūzikā.

Līdzās plaši aprakstītajiem pūķu un lauvas motīviem dažādos mākslas izpausmes veidos, Ķīnas mākslās parādās arī citi dzīvnieki, tai skaitā jau iepriekš pieminētais suns, kura loma ir ne mazāk nozīmīga. Rietumu sinologi gadu gaitā ir centušies izprast suņa simbolisko nozīmi ķīniešu kultūrā un tās atšķirību no rietumu skatījuma.

Dzīvnieku tēma savu aktualitāti ir saglabājusi jau no tā laika, kad cilvēks pieradināja pirmos mājdzīvniekus, un ir aktuāla līdz pat mūsdienām. Suņi un cūkas ir senākie piejaucētie mājdzīvnieki Ķīnā; to mirstīgās atliekas atrastas senāko Neolīta laikmeta apmetņu arheoloģiskajos izrakumos *Janšao* kultūrā apm. 4000 g.p.m.ē. un *Hemidu* kultūrā apm. 5000 g.p.m.ē.

¹ BBC (2015). "China Yulin dog meat festival under way despite outrage <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-33220235>." Skatīts 05.12, 2015.

² Fullerton, J. (2015). "Yulin dog meat festival: Chinese city retains its appetite despite months of protests <http://www.independent.co.uk/news/world/asia/yulin-dog-meat-festival-china-retains-appetite-despite-protests-10337679.html>." Skatīts 10.12, 2015.

³ Qin, A. (2015). "Chinese City Defends Dog Meat Festival, Despite Scorn http://www.nytimes.com/2015/06/24/world/asia/dog-eaters-in-yulin-china-unbowed-by-global-derision.html?_r=0." Skatīts 10.12, 2015.

Ģenētiskajos pētījumos pierādīts, ka mājas suņa priekštecis ir savvaļas vilks (suga: *Canis lupus*). Tiek uzskatīts, ka vilks piejaucēts dzīvot mājas apstākļos jau aptuveni 100 000 gadu p.m.ē. Savukārt, Ķīnā un Eiropas valstīs veiktie paleontologu un arheologu pētījumi liecina, ka suns mājdzīvnieka statusā cilvēka dzīvē varētu būt ienācis daudz vēlāk – aptuveni pirms 15 000 gadiem.⁴

Tieši Āzijas valstīs ģenētiskā materiāla variācija suņiem ir vislielākā, kas liecina par to, ka suņa piejaucēšana notikusi tieši Austrumāzijā. Arheoloģiskajos izrakumos, kas veikti trijos Ķīnas reģionos (*Sičuanā*, *Henaņas* provincē 5000-6000 gadu p.m.ē; *Fensji*, *Šansji* provincē 3000-4000 gadu p.m.ē; *Datunā*, *Cinhajas* provincē, bronzas laikmets) liecina, ka šie suņi bijuši senāki par Japānā un citviet piejaucētajiem.⁵

Bakalaura darba „Suņa motīvs Ķīnas tradicionālajās mākslās” mērķis ir izpētīt, kā suņa motīvs iezīmējas Ķīnas kultūrā un dažādos tradicionālajos mākslas veidos. Mērķa sasniegšanai tika izvirzīti sekojoši uzdevumi:

1. izpētīt kādos Ķīnas tradicionālās mākslas veidos atrodams suņa motīvs;
2. aplūkot, kā atšķiras suņa simbolika dažādos mākslas veidos;
3. salīdzināt suņa attēlojumu dažādos laika posmos.

Bakalaura darbs „Suņa motīvs Ķīnas tradicionālajās mākslās” sastāv no 6 daļām. Darba kopējais apjoms ir 55 lpp

Ņemot vērā to, ka mitoloģija ir jebkuras tautas kultūras un mākslas attīstības pamatā, pirmā daļa veltīta mitoloģijas un spirituālās kultūras izpētei. Šajā daļā tiks pētīts, kā suņa motīvs parādās mītos un kāda bijusi šī mājdzīvnieka simboliskā nozīme senajā Ķīnā veiktajos rituālos, kā arī apskatīts, kādēļ suns tiek lietots par vienu no 12 ķīniešu zodiaka zīmju simboliem. Otrajā daļā tiks pētīta suņa simboliskā nozīme.

Trešā daļa palīdzēs izprast, kāpēc mākslā attēloti konkrētās sugas suņi. Ieskats suņu sugu daudzveidībā palīdzēs izprast arī šo suņu motīvu izmantošanu mākslā. Savukārt, ceturtajā daļā tiks pētīts, no kura laika posma senajā Ķīnā suni sākuši attēlot mākslas darbos. Minētā dzīvnieka motīvs tiks apskatīts *Haņ*, *Tan* un *Sun* dinastiju mākslas darbos.

Piektajā daļā tiks apskatīts, vai un kādā veidā suņa motīvs var tikt saskatīts mūzikā. Sestā daļa- tiks veltīta suņa motīvam ķīniešu literatūrā. Lai to izpētītu, tiks, pirmkārt, skaidrots „suņa” apzīmējums ķīniešu valodā, apskatīts, kā suņa motīvs iezīmējas ķīniešu senajos tekstos. Tiks aplūkoti tādi darbi kā: „*Dziesmu grāmata*”, „*Mendzi*”, „*Daodedzjiņ*”,

⁴ Shigehara, N., et al. (2008). "Morphological study of the ancient dogs from three neolithic sites in China." *International Journal of Osteoarchaeology* 8(1): 11-22.

⁵ Turpat.

„*Džuandzi*”, kā arī, lai plašāk iepazītos ar suņa motīvu literatūrā, lasītājs tiks iepazīstināts ar vairākām ķīniešu fabulām un sakāmvārdiem.

Darbā izmantota vēsturiskā metode Ķīnas tradicionālo mākslu izpētei.

Ķīniešu terminu, īpašvārdu un nosaukumu atveidošanai latviešu valodā tiks izmantota Jeļenas Staburovas piedāvātā transkripcija, kurai sekos ķīnzīmes vienkāršotajā formā.⁶

⁶ Staburova, J. (2006). Ķīniešu valodas īpašvārdi un to atveide latviešu valodā: Teorētiskie un praktiskie aspekti. Rīga, Jānis Roze.

1. Mitoloģija un spirituālā kultūra Ķīnā

Pēdējo divu gadu tūkstošu laikā zinātnieki ir mēģinājuši nonākt pie secinājuma, kas ir “mīts”, tomēr līdz vienai precīzai definīcijai nav varējuši nonākt. Versijas aizvien vēl ir dažādas. Par mītiem tiek uzskatīti: teikas par dieviem vai tāliem senčiem; svētie stāsti, pasakas, kas izskaidro pasaules cilvēka attīstības procesus. Mītos parasti tiek ietverta informācija par vēsturi, cilvēka domām, jūtām un dzīvi.⁷

Tāpat kā citur pasaulē, arī Ķīnas mitologi par precīzu skaidrojumu nav vienojušies. Ķīniešu valodā mīts ir *šēnhua* (神话). „Šēn” nozīmē Dievs vai svēts, savukārt „hua” tulkojams kā „runa”, „stāsts”, tātad, tiešais tulkojums vārdam „mīts” varētu būt „stāsts par Dievu” vai „svētā runa”. Tomēr daļa mitologu ir pārliecināti, ka mītiem ne vienmēr ir jābūt svētiem un saistītiem ar dievībām, tāpēc nereti zem nosaukuma „mīts” tiek iekļauti arī citi pārdabiski folkloras ticējumi, leģendas par dabas parādībām. Citos gadījumos, arī sadzīviski stāsti var tikt pieskaitīti pie mītiem.⁸

Anne Birrell, grāmatā „Ievads ķīniešu mitoloģijā” („*Chinese Mythology: An Introduction*”), raksta, ka pastāv 3 iemesli, kādēļ Ķīnā, pēc daudzu cilvēku domām, nav mītu. Viens no tiem ir tāds, ka Ķīnas vēsturē nav bijis tāds dzejnieks, kurš būtu nodarbojies ar mītu apzināšanu un pierakstīšanu literārā valodā, kā piemēram, 8.gs. Senajā Grieķijā to darījuši Homērs un Hēsiods.⁹

Kā otro iemeslu var minēt ķīniešu rakstību. Ideogrammas, kas šajā laikā tika izmantotas, vēl nebija attīstījušās tik tālu, lai varētu sistemātiski tikt lietotas mitoloģijā, turklāt cilvēki, šajā laikā, neredzēja vajadzību pēc mītu piefiksēšanas rakstītā veidā, jo mīti tika nodoti no paaudzes paaudzē mutiski.¹⁰

Trešais, un pats būtiskākais iemesls - tā laika izglītotie cilvēki, jo īpaši konfuciānisma pārstāvji, kuru attieksme pret mītiskajiem stāstiem bija negatīva un aizspriedumu pilna. Tādēļ, ka viņi mītus neuzskatīja par pietiekoši vērtīgiem valodas un kultūras vēstnešiem, mīti netika pierakstīti, kā rezultātā, gadu gaitā, daudzi no tiem Ķīnas kultūrai zaudēti.¹¹

⁷ Yang, L. and D. An (2005). *Handbook of Chinese Mythology*, ABC-CLIO.

⁸ Birrell, A. (1999). *Chinese Mythology: An Introduction*, Johns Hopkins University Press.

⁹ Turpat.

¹⁰ Turpat.

¹¹ Turpat.

Tomēr ķīniešiem ir arī mīti, kas veidojušie jau senatnē un spējuši saglabāties līdz mūsdienām. Zinātnieki spriež, ka pirmo mītu pirmsākumi meklējami zīmējumos uz gliemežvākiem, kauliem un bronzas figūriņām, kas radīti jau aptuveni 3000 gadu senā pagātnē.¹²

Salīdzinoši nesen pētnieki uzgājuši kādu bronzas trauku, kas saglabājies no Rietumu Džou dinastijas (周朝 1046-771.g.p.m.ē). Šī trauka apakšdaļā iegravēts 98 hieroglifu garš teksts, kas slavina mītisko ķīniešu varoni *Ju* (禹) un aprakstīti viņa varoņdarbi. Šis gravējums uzskatāmi pierāda, ka jau pirms 3000 gadiem cilvēkiem bijis zināms stāsts *Ju*, un to, kā viņš apturējis lielos plūdus. Lai gan šajā laikā rakstītajiem mītiem rakstības stils ir bijis ļoti vienkāršā valodā, lielākā daļa cilvēku bija neizglītoti, tāpēc tiem, kas ar konkrēto stāstu nebija iepriekš pazīstami, aprakstītos mitoloģiskos stāstus uztvert bijis grūti.¹³

Ir zināms, ka Ķīnas kultūrā mīti lielākoties nodoti mutiski, no paaudzes paaudzē. Senākie rakstu darbi, kuros atrodami mīti, ir: „Klasiskais kanons par kalniem un jūrām” (山海经 *Šanhaidzjin*), „Ču dziesmas” (楚辞 *Čuci*), kuru pirmsākumi meklējami jau Karojošo valstu periodā (战国时代 *Džanġuo šidai*, 475-221.g.p.m.ē), un „Haināņas skolotāju sacerējumi” (淮南子 *Huainānzi*), kas apkopoti *Haņ* dinastijas (漢 206.g.p.m.ē–220.g.m.ē.) sākuma posmā.¹⁴

1.1. Suņi ķīniešu mitoloģijā

Sākotnēji sunim senķīniešu kultūrā bijušas trīs funkcijas. Pirmkārt, tas ticis izmantots kā palīgs medībās vai mājas sargs, otrkārt, tā gaļa tikusi lietota uzturā, un treškārt, pētnieki noskaidrojuši, ka senajā Ķīnā dzīvniekiem, jo sevišķi, sunim, tika piedēvēta spēja sazināties ar garu pasauli. Dažos avotos minēta saziņa ar senču gariem, citviet- ļauniem dēmoni. Pastāv uzskats, ka suns senajā Ķīnā ticis uzskatīts par vidutāju starp mūsu pasauli un viņpasauli. Visbiežāk par suņa nozīmi tieši šādā lomā tiek runāts Karojošo valstu perioda un *Haņ* dinastijas tekstos.¹⁵

¹² Yang, L. and D. An (2005). *Handbook of Chinese Mythology*, ABC-CLIO.

¹³ Turpat.

¹⁴ Turpat.

¹⁵ Sterckx, R. (2002). *The animal and the daemon in the early China* Albany, State University of New York press.

Senajos tekstos atrodami nostāsti, kas vēsta par suņiem, kuri spējuši pārvērsties savā dēmona veidolā. Pastāvēja arī uzskats, ka suns ir spējīgs ieņemt cilvēkam līdzīgus apveidus, visbiežāk, sava mirušā saimnieka izskatu, lai, pēc nāves, atgrieztos dzīvot starp cilvēkiem. Iespējams, šis uzskats ir bijis par vienu no iemesliem, kāpēc suņus sāka upurēt un apglabāt līdz ar cilvēkiem. Pastāv vairākas teikas un nostāsti, kuros īpaša vieta atvēlēta tieši sunim. Turpmāk darbā tiks minētas dažas no tām ¹⁶

1.1.1. Suns un pasaules radīšana

Ķīnā pazīstams ir stāsts, kas saistīts ar pasaules radīšanu, kurā teikts, ka pirmie cilvēki un tālākās civilizācijas radītāji, *Nuiva* (*Nüwa* 女媧) un *Fusji* (*Fuxi* 伏羲) radījuši cilvēkus, un kā pirmo no dzīvniekiem – suni. Tas izskaidro, kāpēc tik daudzu citu dzīvnieku ķīniskajos nosaukumos ir sastopams radikālis 犬 (*cjuan*), kas tulkojumā nozīmē „suns.” ¹⁷

1.1.2. Paņhu (盤瓠)

Otrs nozīmīgs stāsts ar suni kā galveno tēlu ir leģenda par suni vārdā *Paņhu* (盤瓠). Ķīnas dienvidos, *Jao* un *Še* tautu kultūrā pastāv mīts, ka šis suns ir civilizācijas priekštecis. ¹⁸

Senā teika vēsta par dievišķu valdnieku *Di Kuņu*, kura zeme tikusi iekarota. Izmisumā pēc varoņa, kas spētu paglābt tautu no ienaidnieka, viņš piesolījis savas meitas roku laulībā tam, kas viņam atnesīs ienaidnieka galvu. Šo norādījumu izpildījis kāds liels suns vārdā *Paņhu*. Negribīgi, tomēr imperators solījumu turējis un atdevis savu meitu par sievu sunim. *Paņhu* apprecējis imperatora meitu un aizvedis to sev līdz dzīvot kalnos, Ķīnas dienvidos. Pārim piedzimuši daudz bērnu, kuri tad esot *Jao* un *Še* etnisko grupu priekšteči. ¹⁹

Šīs tautas laika gaitā turpinājušas pielūgt un dievišķot *Paņhu*, dēvējot to par „karali *Paņ*”, kā ar arī dēvēt to par savu senci. Šo uzskatu dēļ, minēto tautu pārstāvji pret suņiem izturas ar īpašu laipnību un rūpēm, protams, arī suņa gaļu ēst ir strikti aizliegts. ²⁰

¹⁶ Turpat.

¹⁷ Welch Bjaaland, P. (2008). Chinese Art: A Guide to Motifs and Visual Imagery. Singapore, Tuttle publishing.

¹⁸ Turpat.

¹⁹ Yang, L. and D. An (2005). Handbook of Chinese Mythology, ABC-CLIO.

²⁰ Turpat.

1.1.3. Debesu suns (天狗)

Viens no pazīstamākajiem mītiskajiem stāstiem, kas saistīti ar suņiem Ķīnas kultūrā, noteikti, ir stāsts par Debesu suni (*tiangou* 天狗). Nav skaidri zināms, cik sens ir stāsts par minēto suni, tomēr šis tēls parādās jau 4.gs rakstītajā, *Šanhaidzjin* (山海經) jeb „Kalnu un jūru kanonā”.²¹

Folklorā runāts par senās dievības *Er Lana* suni, kurš patiesībā atgādinot milzīgu, spīdīgu, sunim līdzīgu nezvēru. Nostāstos teikts, ka šis milzīgais dzīvnieks esot tik liels kā zilonis un tam piemītot līdzība ar mežonīgi niknu pūci, kura spēj apēst pati savus vecākus. Galva šim zvēram esot kā no misiņa radīta, un kakls kā no dzelzs.²²

Stāstos teikts, kas šis debesu dzīvnieks mēdz apēst mēnesi, šādā veidā radot mēness (vai citos gadījumos-saules) aptumsumu. Ņemot vērā to, ka šajā laikā saules vai mēness aptumsums cilvēkos radījis lielas bailes un neizpratni, debesu briesmoņa stāsts arī ieguva lielu atpazīstamību cilvēku vidū.²³ Tomēr tas nav vienīgais briesmu darbs, pie kura senie ķīnieši vainojuši Debesu suni. Pastāv uzskats, ka šis briesmonis pārtiekot no bērniem, un, ja pie bērniem tikt nav iespējams, par saviem upuriem šis suns dažkārt izvēloties arī pieaugušos, jo labprāt mielojoties, ar cilvēku aknām.²⁴

Ņemot vērā to, ka Debesu suns tiek vainots arī pie neauglības, problemātiskas grūtniecības un mazuļu bojāejas, liels daudzums precētu sieviešu, kas centušās izvairīties no minētajām problēmām, glabājušas mājās mītiskā dieva un bērnu aizstāvja *Džana Sjan* attēlu. Pastāvēja uzskats, ka sievietē, regulāri dedzinot vīrakus un sveces, un aizlūdzot pie šī varoņa bīdes, var pasargāt gaidāmo bērnu no Debesu suņa nagiem, dodot tam iespēju izdzīvot.²⁵

Īpaši daudz pielūgts *Džans Sjan* ticis *Šan* dinastijas laikā, tomēr arī mūsdienās joprojām Ķīnā atrodami attēli ar *Džanu Sjan*, kurš ar loku šauj Debesu suni.²⁶

Ilustrācija 1

²¹ Guo, P. (1809). *Shan hai jing jian su*.

²² Collier, V. W. F. (2013). *Dogs of China & Japan, in Nature and Art*. London, Forgotten Books.

²³ Turpat.

²⁴ Turpat.

²⁵ Doolittle, J. and P. Hood (1868). *Social Life of the Chinese a Daguerrotype of Daily Life in China*, Sampson Low, sons, and Marston.

²⁶ Werner, E. T. C. (1994). *Myths and Legends of China*. New York, Dover Publications.

Par to, kad un kā tieši radies mīts par debesu suni, zinātnieki joprojām nespēj vienoties, tomēr ir pamats domāt, ka mīta aizsākumi meklējami laikā, kad dzīvojis ievērojamais ķīniešu vēsturnieks *Sima Cjaņs* (司马迁 *Sima Qian* 145 vai 135 – 86.g. p.m.ē.)²⁷

Minētais vēsturnieks ir aprakstījis kādu lielu, kustīgu zvaigzni, kas pārvietojusies ar milzīgu ātrumu un liela trokšņa pavadīta. *Sima Cjaņs* atzīmējis, ka šī, no debesīm krītošā zvaigzne, pēc izskata, līdzinājusies sunim, un, nokrītot uz Zemes, radījusi apjomīgus postījumus. Šobrīd tiek uzskatīts, ka, visdrīzāk, ķīniešu vēsturnieks, savās piezīmēs, aprakstījis meteorīta nokrišanu.²⁸

Šis mīts sasaucas ar kādu līdzīgu ķīniešu mītu, kas arī saistīts ar debesu kārtības atjaunošanu. Otrs, visai līdzīgais, mīts vēsta par laiku, kad pie debesīm bijis pārāk liels sauļu daudzums. Dažādos avotos minēti atšķirīgi varianti, visbiežāk tiek runāts, ka pie debesīm bijuša septiņas, desmit vai divpadsmit saules. Tiek stāstīts, ka pārlietu lielā sauļu daudzuma dēļ, uz Zemes valdījis ārkārtīgs karstums un sausums. Šī iemesla dēļ nav bijusi iespējama nekāda lauksaimniecība, un cilvēkus piemeklējuši grūti laiki. Tomēr uzradies kāds varonis, saukts par *Ji* (羿) (citos avotos- *Houdzji**), kurš ar loka palīdzību sašāvis saules, atstājot pie debesīm tikai vienu. Šādi mītiskais varonis *Ji* parūpējies par to, lai dabā valdītu līdzsvars.²⁹

Iespējams, stāsts par Debesu suni ir koriģēta versija par mītisko varoni *Houdzji*, kurš ar loku no debesīm nošāva „liekās” saules. Salīdzinot abus mītus, saskatāma tradicionālā ķīniešu filozofijas doma par to, ka dabā jāvalda harmonijai. Attiecīgi, gan tad, ja saules bijušas par daudz- tās bijis nepieciešams nošaut, un gadījumā, ja debesīs dzīvojis milzu suns, kas sauli cenšas apēst, arī šo dzīvnieku ir bijis vajadzīgs nogalināt.³⁰

²⁷ Groot, J. J. M. d. (1892). The Religious System of China, Its Ancient Forms, Evolution, History and Present Aspect, Manners, Custom and Social Institutions Connected Therewith, Brill.

²⁸ Turpat.

* *Houyi* 后羿

²⁹ Yang, L. and D. An (2005). Handbook of Chinese Mythology, ABC-CLIO.

³⁰ Turpat.

1.2. Suns un spirituālā kultūra. Upurēšanas nozīme

Zinātniekiem, aplūkojot senos tekstus, izdevies noskaidrot, ka suns izmantots arī reliģiskos rituālos. Uzskats par suni kā starppasauļu vidutāju, un tam piedēvētās spējas sazināties ar gariem, radījis īpašu nozīmi dzīvnieka rituālai upurēšanai.³¹

Suņi tikuši izmantoti dažādos upurēšanas rituālos. It īpaši, apbedīšanas rituālos. Profesors Čens Dekuņš ir teicis: „Reti sastopama ir tāda kapavieta, neatkarīgi – vienkāršo ļaužu vai aristokrātu, vai jebkāda veida ēka, kas būtu izveidota bez suņa upurēšanas” Tas skaidrojums ar vēstures avotos minēto senķīniešu uzskatu, ka suns ir tas, kas var palīdzēt, un sargāt cilvēku gan šajā pasaulē, gan mirušo pasaulē. Tiek minēts, ka suns ne tikai pasargā no ļaunajiem dēmoni, bet palīdz cilvēka dvēselei nokļūt uz viņpasauli.³²

Tiek uzskatīts, ka suņu upurēšanas tradīcija sniedzas atpakaļ līdz primitīvam kultam, kurā noteikts, ka šādā veidā tiek godināta veģetācijas dievība, kas vēlākos gados ieguvusi apzīmējumu Šandi (上帝).³³

Izpētot orākula kaulus, no Šan dinastijas laikā (商朝 1600-1046.g.p.m.ē), pētniekiem izdevies noskaidrot, ka šajā laika posmā suņi regulāri tikuši izmantoti upurēšanā ne tikai apbedīšanas, bet arī citos rituālos. Tekstos, kas rakstīti uz orākula kauliem, atrodama informācija par nin* rituālu, kura laikā suns ticis sadalīts gabalos, lai pielabinātu četrus vējus vai godinātu četras debesu puses. Šī tradīcija minēta arī vēlāk, Džou dinastijas laika tekstos.³⁴

Džou dinastijas laikos (周朝 1046–256.g.p.m.ē) pastāvējuši arī cita veida rituāli, kas prasījuši suņu upurus. Džou dinastijas rituālu grāmatā Džou li (周礼) minēts arī rituāls, kurā suns ticis sadalīts un apglabāts galvaspilsētas lielo vārtu priekšā, ar mērķi atvairīt mēra epidēmiju. Savukārt, par kādu citu rituālu, kas saistīts ar suņa upuri, stāstīts, ka šis upurēšanas gaitā ticis atrasts kāds vienkrāsains suns, un tam sasietas kājas. Ceremonijas laikā sasietais dzīvnieks novietots uz ceļa un imperatora uzdevums esot bijis pārbraukt šim sunim pāri nefrīta kariatē, sasmalcinot dzīvnieku zem tām riteņiem.³⁵

³¹ Sterckx, R. (2002). *The animal and the daemon in the early China*. Albany, State University of New York press.

³² Turpat.

³³ Morgan, C. (1974). "Dogs and horses in ancient China." *Journal of the Hong Kong branch of the Royal Asiatic Society* 14: 58-67.

* ning 宁

³⁴ Turpat.

³⁵ Turpat.

Citos avotos minēts rituāls, kas, kā ticis uzskatīts, palīdz atbrīvot cilvēku no ļaunā gara, kas tajā iemiesojies. Ņemot vērā to, ka pastāvējis uzskats, ka suns ir spējīgs padzīt dēmonus, tad šajā gadījumā piedāvātais variants bijis „mazgāties suņa asinīs”. Tas nozīmējis rituālu suņa upurēšanu un cilvēka apšļakstīšanu ar šī dzīvnieka asinīm.³⁶

Senajā Ķīnā ierasta prakse bija upurējamo dzīvnieku gaļu ceremonijas laikā arī apēst. Tiesa, senajā Ķīnā bija pieņemts, ka upurējamo dzīvnieku nedēvē tā vārdā, attiecīgi, upurējamais suns netiek saukts par „suni”, tā vietā, lai to raksturotu izmantoja nosaukumu „dzīvnieki, no kā senčiem taisa zupu”.³⁷

Tas izskaidro arī suņu gaļas lietošanu uzturā. Suns, līdzīgi kā cūka, tika uzskatīts par vienu no labākajiem olbaltumvielu avotiem. Savukārt, suņa buljons ar rīsiem tika uzskatīts par vienu no lielākajām delikatesēm. Sākotnēji bija pieņemts, ka rudenī imperatoram ir nepieciešams pārtikā uzņemt suņa gaļu, tomēr vēlāk Ķīnā populāra kļuva ziņa, ka suņa gaļas lietošana uzturā mazina nogurumu, tāpēc to ieteica pārtikā lietot skolēniem un studentiem.³⁸

Nevar izslēgt faktu, ka arī mūsdienās Ķīnā joprojām ir vietas, kur šī tradīcija ir daļēji saglabājusies. Pēdējo gadu laikā lielu uzmanību un nosodījumu Ķīna izpelnījusies, pateicoties „*Juiliņas* Līčiju un suņa gaļas festivālam”*. Tiek ziņots, ka šī festivāla laikā katru gadu tiek nežēlīgi nogalināti un apēsti ap 10 000 suņu. Pagājušajā gadā dzīvnieku aizsardzības biedrības kopīgi izveidoja petīciju ar nosaukumu „Pārtrauciet *Juiliņas* suņa gaļas festivālu” („*Stop the Yulin dog meat festival*”), kur interneta vietnē aicināja parakstīties ikvienu dzīvnieku draugu, lai kopīgiem spēkiem šo festivālu apturētu. Akcija ieguva ārkārtīgi lielu atbalstu, par to tika stāstīts ziņās un rakstīts avīzēs, tomēr informācija presē liecināja, ka festivālu atcelt neizdevās.³⁹

³⁶ Eberhard, W. (1986). Dictionary of Chinese Symbols: Hidden Symbols in Chinese Life and Thought. London and New York, Routledge and Kegan Paul.

³⁷ Morgan, C. (1974). "Dogs and horses in ancient China." Journal of the Hong Kong branch of the Royal Asiatic Society **14**: 58-67.

³⁸ Turpat.

* *Yulin lizhi gou rou jie* 玉林荔枝狗肉节

³⁹ BBC (2015). "China Yulin dog meat festival under way despite outrage <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-33220235>." Skatīts 05.12, 2015.

1.2.1. Salmu suņi

Salmu suņi pieminēti jau *Laodzi* slavenajā darbā „Dao un De kanons” (道德經 *Daodedzjiņ*), kas ticis radīts ap 6.gs. pirms mūsu ēras.⁴⁰

Sākotnēji, upurēšanas rituālu vajadzībām, mēdza nogalināt īstus suņus un aprakt pie mājas vai pie pilsētas vārtiem. Senajā Ķīnā pastāvēja uzskats, ka šādā veidā cilvēki, ar suņu palīdzību, var „aizbaidīt” slimības vai neveiksmes. Laika gaitā šie rituāli savu popularitāti zaudēja, un dzīvniekus nomainīja no salmiem taisītas suņu figūriņas. Arī izveidotajiem suņiem piedēvēja mājas sarga īpašības, gluži kā īstam sunim.⁴¹ Pirms rituāla veikšanas un tā laikā, salmu suņi tika uzskatīti par ļoti svarīgiem, tie tikuši īpaši saudzēti un godināti. Tomēr šīs figūras bijušas paredzētas tikai vienam mērķim- lai izpildītu rituālu. Pēc ceremonijas veikšanas tās, bez jeb kādas sentimentālas pieķeršanās, tika izmestas.⁴²

Šī iemesla dēļ, „salmu suņi” kā metafora literatūrā kļuvusi visai slavena. Tā ne tikai pieminēta *Džuandzi* tekstā, bet arī atceļojusi arī uz citām pasaules daļām. Balstoties uz *Laodzi* darbu un šo izteicienu, daudzus gadsimtus vēlāk gan radīta filma „Salmu suņi” („*Straw dogs*”), kā arī par šo tēmu sarakstīti vairāki romāni un dziesmas.⁴³ Vēlāk salmu suņu ierakšanu zemē aizstāja pie mājas novietoti suņu attēli un skulptūras.⁴⁴

1.3. Zodiaka zīmes

Austrumu zodiaka simbolika tiek uzskatīta par vienu no senākajām horoskopu sistēmām pasaulē - Ķīnā, Tibetā un citur Āzijā. Atbilstoši senajos rakstos atrastajām liecībām, šīs simbolikas rašanās tiek saistīta ar 4. gs. p.m.ē. Astroloģiskās sistēmas pamati meklējami Konfūcija (孔子 *Kongzi*) filozofijā un arī *Laodzi* (老子 *Laozi*) darbos. Minētie ķīniešu skolotāji arī kļuva par pirmajiem psihologiem un padomdevējiem.⁴⁵

⁴⁰ Bi, W. (2009). *Laodzi Dao un De kanons*. Rīga, Neputns.

⁴¹ J., M. J. (2014). "Dogs in the Ancient World." Skatīts 21.11., 2015.

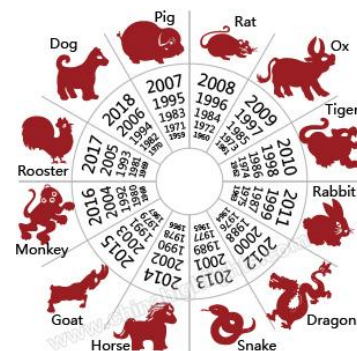
⁴² Ivanhoe, P. J. and B. W. Van Norden (2005). *Readings in Classical Chinese Philosophy (Second Edition)*, Hackett Pub.

⁴³ Bi, W. (2009). *Laodzi Dao un De kanons*. Rīga, Neputns.

⁴⁴ J., M. J. (2014). "Dogs in the Ancient World." Skatīts 21.11., 2015.

⁴⁵ Wu, S. (2005). *Chinese Astrology: Exploring the Eastern Zodiac*, New Page Books.

Ķīniešu zodiaks, kas ķīniešu valodā saukts par *šensjao* (生肖) jeb iedzimto līdzību, sastāv no 12 gadu cikla, kur katru gadu simbolizē kāds no 12 svētajiem dzīvniekiem. Šie dzīvnieki ir: žurka (鼠), vērsis (牛), tīģeris (虎), trusis (兔), pūķis (龍), čūska (蛇), zirgs (马), kaza (羊), mērkaķis (猴), gailis (雞), suns (狗) un cūka (豬). Tātad, katrs 12. gads, atbilstoši ķīniešu zodiakam, ir suņa gads. Atšķirībā no ķīniešu zodiaka, rietumu zodiaka 12 zīmes tiek izdalītas pa mēnešiem, tomēr

Ilustrācija 2

kopīgā iezīme paliek vienojoša. Tiek uzskatīts, ka šajā zīmē dzimušajiem cilvēkiem piemīt līdzīgas rakstura īpašības, personības iezīmes, kas līdzinās arī konkrētajam dzīvniekam.

Līdzīgi kā māca *Jiņ* un *Jan*^{*}, uz Zemes jāvalda harmonijai, tāpēc katras zīmes dzīvniekiem ir gan pozitīvās, gan negatīvās rakstura iezīmes. Tiek uzskatīts, ka arī visos cilvēkos ir gan labās, gan sliktās rakstura īpašības.⁴⁶

Suns ir ķīniešu zodiaka 11. zīme, šī simbola raksturojošās pamatiezīmes ir uzticība un mežonība. Ķīniešu kultūrā pastāv uzskats, ka cilvēki, kas dzimuši suņa gadā, ir īpaši modri, drosmīgi, un tai pašā laikā piesardzīgi, it īpaši, aizstāvot tos, kuru tiem ir svarīgi. Pēc ķīniešu domām, suņa zīmes pārstāvji ir vieni no nesavtīgākajiem cilvēkiem, ļoti uzticami un līdzjūtīgi. Tomēr situācijā, kad „suņi” saskatīs netaisnību, tie būs gatavi cīnīties līdz galam, kas cilvēkā var izpausties kā agresīva uzvedība. Šie cilvēki nereti ir nepārlicināti par savām spējām, tāpēc tiem ļoti svarīgs ir līdzcilvēku atbalsts. Tie var būt arī ļoti nedroši, un tos var pārņemt bailes tikt atraidītiem.⁴⁷

^{*} *Yin Yang* (阴阳) – Ķīnas filozofijas jēdziens, kas atspoguļo, kā pretējo spēku mijiedarbība kopīgi rada harmoniju pasaulē (sievišķais un vīrišķais, labais un ļaunais u.c.).

⁴⁶ Turpat.

⁴⁷ Turpat.

2. Suns kā simbols Ķīnas kultūrā

Suņa simbolikai ir liela loma daudzviet pasaulē. Lielākoties, tas simbolizē uzticību, draudzību un drošību. Tādās kultūrās kā Seno Ēģiptiešu, tika uzskatīts, ka suns ir arī tas, kurš sargā viņpasaules vārtus. Tas bijis arī iemesls, kādēļ suņi tika upurēti mirušajiem- lai dzīvnieks palīdzētu mirušo dvēselēm nokļūt citā pasaulē.⁴⁸

Pārliecība par suni kā lielisku sargu nav bijusi sveša arī senajā Ķīnā. Arī ķīnieši, līdzīgi kā cilvēki senajā Ēģiptē, ticējuši, ka suns var pasargāt cilvēku arī pēc nāves. Ticis uzskatīts, ka suns ir spējīgs pārvietoties starp dzīvo un mirušo pasauli, redzēt garus un ar tiem komunicēt, kā arī pasargāt cilvēkus no to ietekmes. To apliecina arī Ziemeļķīnā radusies paraža, kas nosaka, ka piektā mēneša piektajā dienā no papīra tiek izgriezti suņa attēli, kuri vēlāk tiek mesti ūdenī, ar simbolisku mērķi- lai šie papīra suņi sakostu un aizdzītu ļaunos garus prom no cilvēkiem. Kāds cits ticējums vēsta, ka situācijā, ja cilvēkā ir iemiesojies kāds no ļaunajiem gariem, tos iespējams padzīt, mazgājot (apšļakstot) šo cilvēku ar suņa asinīm.⁴⁹

Taču jāmin, ka suns kā sargs gan nav vienīgais motīvs, kas atrodams senajos avotos. Pētot tradicionālās mākslas, iespējams novērot, ka Ķīnā suņa motīvs var tikt izmantots visai atšķirīgos veidos- tas var būt sargs, kas aizbaida ļaunos garus un padzen dēmonus, pārtikas nesējs un palīgs medībās, aristokrātiskā stāvokļa izpausme, pārtikas avots, kā arī tas var tikt uzskatīts par ciltstēvu.⁵⁰

Suns, līdzīgi kā vairākas citas dzīvnieku zīmes, var tikt uzskatīts arī par laimes simbolu. Piemēram, valda uzskats, ka situācijā, ja cilvēks sapnī redz suni, kas skrien tam pretī, tas liecina, ka viņa materiālais stāvoklis strauji uzlabosies. Tomēr tad, ja tiek nosapņots, ka suns sakož, tiek skaidrots - senču gari ir izsalkuši.

Suņa motīvs parādās arī mitoloģijā, kā dievības *Er Lana* uzticamais pavadonis, savukārt Ziemeļos pastāv nostāsti par cilvēkiem ar suņu galvām un suni kā cilvēku senci.⁵¹

⁴⁸ Bīdermanis, H. (2002). Lielā simbolu enciklopēdija. Rīga, Jumava.

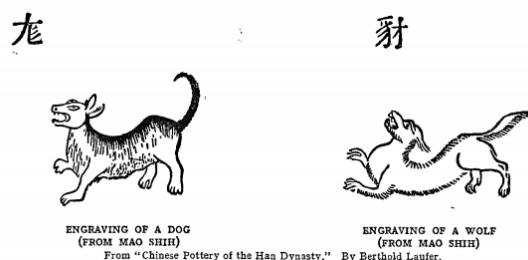
⁴⁹ Eberhard, W. (1986). Dictionary of Chinese Symbols: Hidden Symbols in Chinese Life and Thought. London and New York, Routledge and Kegan Paul.

⁵⁰ Bīdermanis, H. (2002). Lielā simbolu enciklopēdija. Rīga, Jumava.

⁵¹ Eberhard, W. (1986). Dictionary of Chinese Symbols: Hidden Symbols in Chinese Life and Thought. London and New York, Routledge and Kegan Paul.

3. Kādus suņus pazina senajā Ķīnā?

Rietumu kultūrās ierasts, ka suņi tiek iedalīti ne tikai sugās, bet arī grupās pēc šķirņu galvenās funkcijas. Visbiežāk tiek iedalītas 6 sugu grupas: putnu suņi, ganu suņi, medību suņi, terjeri, darba suņi un dekoratīvie suņi. Pētot senos tekstus, zinātnieki noskaidrojuši, ka arī senajā Ķīnā ir pastāvējis iedalījums, kas raksturoja dažāda tipa suņus.⁵²

Ilustrācija 3

Vēstures avotos atrodams, ka sākotnēji suņus sugās neiedalīja, tomēr senajā Ķīnā pastāvēja kāds cits iedalījumu veids. Dažādi suņi tika raksturoti ar atšķirīgām ķīnzīmēm. Tas nozīmē, ka senajā Ķīnā pastāvēja nevis viens nosaukums „suns” (狗 *gou*, 犬 *cjuan*), bet gan daudz dažādi nosaukumi, kas atspoguļoja suņus pēc to ārējā izskata pazīmēm. Šos atšķirīgos suņu hieroglifus un to skaidrojumus 1944.gadā apkopojis E. Erkles.⁵³

Piemēram, ķīnzīme 𤝵 (*man/ pan*) raksturo lielu, garspalvainu suni. Šis pats apzīmējums parādās arī Konfūcija „Dziesmu grāmatā”. Ar 獾 (*nao*) tiek lasītājam stāstīts par garspalvainu, suni, kam raksturīga agresija, bet apzīmējums 獬 (*nou*) tika attiecināts uz ļaundabīgu suni, tomēr bez plašāka izskata vai rakstura izklāsta.⁵⁴

Savukārt, 𤝵 (*šan*) apzīmē niknu un ļoti spēcīgu suni, kas līdzinās vilkam. Šāds apraksts liek domāt, ka līdzīgi kā gadījumā ar apzīmējumu 犴 (*niu-* suns, kuram ir mežonīga daba), tiek runāts par savvaļā dzīvojošajiem suņiem. Savvaļas suņu kategorijā varētu tikt lietots arī ķīnzīme 獾 (*guan*), kas vēsta par suni, kam nav nekādas pieķeršanās pie cilvēka.

Zīmes 猛 (*men*) un 犴 (*kan*) senajos tekstos liecina par spēcīgiem suņiem, turpretī 獬 (*jao*)-lielu un drosmīgu medību suni.⁵⁵

Citas ķīnzīmes, kas lietotas, lai attēlotu suni, atspoguļo arī tā ārējā izskata pazīmes, piemēram, 犴 (*ču*) apzīmē dzeltenas krāsas suni ar melnu galvu, 犴 (*čao*) - maza auguma

⁵² Alderton, D. and T. Morgan (1993). *Dogs*. London, Dorling Kindersley.

⁵³ Erkles, E. (1944). "Der Hund im alten China." *T'oung Pao* 37(5): 186-225.

⁵⁴ Turpat.

⁵⁵ Turpat.

dzīvniekus, melnā krāsā un ar salīdzinoši liela izmēra galvu, un 狒 (*pi*) lietots, lai aprakstītu suni ar īsu apakšstilba kaulu.⁵⁶

Lai gan, pēc šiem aprakstiem, ir iespējams secināt, ka Ķīnā, šajā laikā sastopami bijuši jau daudz dažādi suņi, tomēr šī laika dzīvnieku apraksti bijuši ļoti nepilnīgi, tādēļ skaidri noteikt, kādas izskatījušās pirmās suņu sugas Ķīnā, noteikt nav iespējams. Tomēr, pētnieki noskaidrojuši, ka no šobrīd atzītajām suņu sugām savu vēsturisko izcelsmi ar Ķīnu saista tādas sugas kā: Mopsis, Krizantēmu suns jeb Šitcu, Ķīnas cekulainais suns, čau-čau, šarpejs, greihaunds, Tibetas mastifs un, protams, Pekinas pils suns. Šī darba daļa sniegs nelielu ieskatu suņu sugās, kuru selekcionešana būtiski ietekmējusi Ķīnas vēsturi un kultūru.⁵⁷

Vēstures avoti liecina, ka suņi, kas dzīvojuši imperatora pilī, rakstos minēti jau ap 500.g.p.m.ē. Tomēr, ņemot vērā šī laika trūcīgos dzīvnieku aprakstus, nav iespējams precīzi noteikt, par kādas sugas suņiem bijusi runa. Tikai 1.gs. beigās suņu apraksti ir kļuvuši specifiskāki, un literatūrā aprakstīti īskājaini suņi, vai suņu tips, kam „vieta ir zem galda”. Atceroties faktu, ka šajā laikā Ķīnā galdi bijuši pavisam zemi, un cilvēki sēdējuši uz spilveniem ap tiem, skaidrs kļūst arī fakts, ka, lai suns būtu varējis dzīvot zem galda, tam būtu jābūt visai maza auguma.⁵⁸

Pēc šāda apraksta, protams, pieļaujami dažādi varianti par to, kādi miniatūru suņi būtu varējuši dzīvot zem galda galmā, tomēr pētnieki spriež, ka visticamāk tie bijuši tieši Pekinas pils suņi.⁵⁹

3.1. Pekinas pilns suns jeb Pekinietis (巴儿狗)

Mūsdienās pirmā suņu suga, kas ienāk prātā, runājot par suņiem Ķīnā, noteikti, lielai cilvēku daļai ir Pekinas pils suns jeb Pekinietis. Šī suga tik tiešām ir radusies imperiālajā Ķīnā, un šim nelielajam dzīvniekam bijusi ievērojama loma augstmaņu sabiedrībā.⁶⁰

Šiem suņiem jau laikā ap 100.g.m.ē. Ķīnā bijušas lielas privilēģijas, un tie bijuši būtiska sastāvdaļa imperatoru galmos. Par spīti savam mazajam augumam, pekinieši apveltīti ar modru garu un mājas sarga īpašībām.⁶¹

⁵⁶ Turpat.

⁵⁷ Alderton, D. and T. Morgan (1993). *Dogs*. London, Dorling Kindersley.

⁵⁸ Collier, V. W. F. (2013). *Dogs of China & Japan, in Nature and Art*. London, Forgotten Books.

⁵⁹ Turpat.

⁶⁰ Cunliffe, J. (2012). *Pekingese: A Comprehensive Guide to Owning and Caring for Your Dog*, i-5 Publishing LLC.

⁶¹ Alderton, D. and T. Morgan (1993). *Dogs*. London, Dorling Kindersley.

Zinātniskos pētījumos noskaidrots, ka tieši Pekinas pils suņi ir viena no suņu sugām ar vissenāko vēsturi pasaulē. Šobrīd ir pierādīts, ka šo augumā mazo sunīšu DNS ir viens no ģenētiski līdzīgākajiem, salīdzinot ar vilka DNS paraugu.⁶²

Pekinas pils suņi Ķīnā pazīstami arī ar nosaukumu „taureņa-lauvas suņi”, un tāpēc dažkārt tie tiek dēvēti par „mazajām lauvām” vai „lauvu sunīšiem”. Šis īpatnējais nosaukums radies pateicoties kādai leģendai, kas apraksta Pekinas pils suņu sugas rašanos.⁶³

Senajā Ķīnā pastāvējis mīts, kas stāsta par lauvu, kas sensenos laikos iemīlējies kādā brīnumskaistā tauriņā. Tā kā pārāk lielās augumu nesaderības dēļ šie dzīvnieki nav spējuši būt kopā, dzīvnieki devušies pie Budas pēc palīdzības. Uz klausot šo bēdu stāstu, Buda nolēmis abus padarīt līdzīgā lielumā, lai neliktu šķēršļus viņu mīlestībai. Tā nu radies šo dzīvnieku pēctecis- pekīnietis.⁶⁴

Kāda cita, ķīniešu leģenda vēsta, ka šie sunīši radušies lauvas un mērkaķa mīlestības rezultātā. Citviet avotos atrodams, ka dzīvnieki devušies lūgt palīdzību Budam, vai arī kādai dzīvnieku aizsargājošai dievībai.⁶⁵

Tomēr, neatkarīgi no nostāstiem, zinātnieki pieļauj domu, ka ar Pekinas pils suņu audzēšanu, cilvēki imperatora galmā nodarbojušies jau *Haņ* dinastijas laikā (206.g.p.m.ē-220.g.). Šo suņu izcelsme saistīta ar budisma ienākšanu Ķīnā.⁶⁶

Budismā pastāv neskaitāmi ar lauvām saistīti stāsti un mīti, tomēr šajā laika posmā dzīvas lauvas no imperatora galma jau bija izzudušas. Tāpēc tika radītas suņu sugas, kas līdzinās lauvām. Vislielāko popularitāti galmā ieguva tieši Pekinas pils suns, tomēr kā citas lauvu-suņu sugas var minēt ar Lhasu apso un Tibetas mastifus.⁶⁷

Pekīnieši senajā Ķīnā tika uzskatīti par īpaši vērtīgiem, tāpēc tie pat tikuši turēti atsevišķās telpās no pārējiem suņiem. Pekīnietis uzskatīts arī par ļoti greznu dāvanu, ko iegūt varējis vien retais, jo senajā Ķīnā savā īpašumā turēt pekīnieti atļauts bija tikai augstdzimušām personām. Pat etiķetes normas ar pekīniešiem līdzinājušās tām, kas pieņemtas

⁶² Szczepanski, K. "History of the Pekingese Dog <http://asianhistory.about.com/od/china/p/History-of-the-Pekingese-Dog.htm>." Skatīts 02.12., 2015.

⁶³ Godden, R. (1977). *The Butterfly Lions: The Story of the Pekingese in History, Legend and Art*, Macmillan.

⁶⁴ Turpat.

⁶⁵ Szczepanski, K. "History of the Pekingese Dog <http://asianhistory.about.com/od/china/p/History-of-the-Pekingese-Dog.htm>." Skatīts 02.12., 2015.

⁶⁶ Coren, S. and A. Bartlett (2002). *The Pawprints of History: Dogs and the Course of Human Events*, Free Press.

⁶⁷ Turpat.

cilvēkiem saskaroties ar imperatoru. Piemēram, pastāvējis likums, ka parastie cilvēki nav drīkstējuši tieši skatīties uz šiem suņiem, tā vietā, kad suns gājis garām, cilvēkiem vajadzējis pagriezt galvu. Pekinas pils suņi ir arī vienu no visbiežāk gleznotajiem suņiem Ķīnā.⁶⁸

Tomēr, jāpatur prātā, ka šī nebūt nav vienīgā suņu suga, kuras izcelsme saistīta ar Ķīnu. No klēpju sunīšu sugām, Ķīnā radušās arī citas, piemēram, mopši.

3.2. Mopsis (八哥狗)

Bez Pekinas pils suņa, vēl viena maza suņu suga, kas radusies Ķīnā, ir mopši. Līdzīgi kā pekinieši, arī mopši tiek klasificēti kā antīka suņu suga, un tiek minēts, ka tā radusies ap 400.g.p.m.ē. Arī šīs sugas pārstāvji daudz attēloti zīmējumos, gleznās un skulptūrās.⁶⁹

Pastāv uzskats, ka šī suga paredzēta medībām. Šie suņi jau sākotnēji selekcionēti tā, lai veidotu klēpju suņu sugu, kas līdzinās mastifam, ar tam raksturīgo mednieka raksturu. Tomēr šī suga nekad tāda nav bijusi.⁷⁰

Mopsi iemīlēja liela sabiedrības daļa. Gleznas un skulptūras liecina, ka Ķīnas imperatori labprāt turējuši šos suņus galmā, un tie, līdzīgi kā pekinieši, baudījuši daudzas privilēģijas. Tomēr vēstures avoti liecina, ka mopša popularitāte strauji pieaugusi. Un ziņots, ka vēlāk arī Tibetas mūki labprāt tempļos turējuši šos nelielos dzīvniekus.⁷¹

3.3. Tibetas mastifs (藏獒)

Pētnieki ir apstiprinājušo faktu, ka Marko Polo paspējis paviesoties arī Ķīnā. Un savos pierakstos viņš minējis to, ka Ķīnā sastapis arī suņus zirga lielumā. Lai gan ilgu laiku šis viņa izteiciens ticis uzskatīts par nepatiesu, tomēr pēc pēdējiem pētījumiem tika noskaidrots, ka vietā, kuru aprakstījis Marko Polo, cilvēki kā mājdzīvniekus turējuši lielus suņus- Tibetas mastifus. Un tiek pieļauts, ka laikā, kad zinātnieks un pasaules apceļotājs tur viesojies, šo suņu izmēri bijuši vēl iespaidīgāki kā mūsdienās, tāpēc var apgalvot, ka „suņi zirga lielumā” šajā vietā tik tiešām tika turēti kā mājdzīvnieki.⁷²

⁶⁸ Cunliffe, J. (2012). Pekingese: A Comprehensive Guide to Owning and Caring for Your Dog, i-5 Publishing LLC.

⁶⁹ Morn, S. (2010). Our Best Friends: Pug, The, Eldorado Ink.

⁷⁰ Turpat.

⁷¹ Turpat.

⁷² Authors, V. (2013). Tibetan Dogs - A Complete Anthology of the Breeds, Read Books Limited.

3.4. Greihaunds (格力犬)

Arheologi savos pētījumos atraduši pierādījumus, ka Ķīnā, *Haņ* dinastijas laikā (206.g.p.m.ē- 220.g.) medībās izmantoti greihaundi. To pierāda šādas sugas suņa attēls, kas iegravēts kādā akmenī. Savukārt, *Sun* dinastijā (960 – 1279), greihaundi tikuši pieskaitīti pie ļoti ekskluzīviem medību suņiem, kurus atļauties varējis vien turīgs cilvēks.⁷³

Šāda suņa turēšana norādījusi uz īpašnieka labklājību un ieņemamo stāvokli sabiedrībā. Suns tika apbrīnots ne tikai savu lielisko medību prasmju dēļ, bet apjūsmots tika arī tā vizuālais izskats. Augstmaņi labprāt pasūtījuši māksliniekiem gleznot savu suņu portretus.⁷⁴

⁷³ Morgan, C. (1974). "Dogs and horses in ancient China." Journal of the Hong Kong branch of the Royal Asiatic Society **14**: 58-67.

⁷⁴ Welch Bjaaland, P. (2008). Chinese Art: A Guide to Motifs and Visual Imagery. Singapore, Tuttle publishing.

4. Suņa motīvs mākslas darbos

Ķīniešu māksla sevī ietver dažāda veida mākslas darbus, kas radušies Ķīnā daudzu gadsimtu gaitā, tai skaitā kaligrāfiju, glezniecību, tēlniecību, arhitektūru un citus izpausmes veidus. Šajā nodaļā plašāk apskatīts suņa motīvs ķīniešu glezniecībā un tēlniecībā *Haņ* (206.g.p.m.ē-220.g.), *Tan* (618 – 907) un *Sun* (960 – 1279) dinastiju laikā.⁷⁵

4.1. Suns *Haņ* dinastijas mākslā. Skulptūras

Precīzu laiku, kad Ķīnā dzīvnieka motīvs parādījies mākslā, nav iespējams noteikt, tomēr vēstures avoti liecina, ka dažādas māla un bronzas figūriņas radītas jau *Haņ* dinastijas laikā (206.g.p.m.ē-220.g.). Viens no senajā Ķīnā attēlotajiem mājdzīvniekiem bijis arī suns.⁷⁶

Pēc pētnieku domām, pirmo reizi detalizēti atspoguļot suņa funkcijas cilvēka dzīvē mākslinieki sākuši Austrumu *Haņ* (25–220.g.m.ē) dinastijas laikā. Šajā laikā cilvēki radījuši dažādas suņu figūriņas, to skaitā attēloti mastifi un čau-čau sugu suņi. Tās, līdzīgi kā cilvēku un citu dzīvnieku skulptūras, novietotas kapsētās.⁷⁷

Nelielas māla skulptūras, kas atveido suņus un citus dzīvniekus simbolizē auglību.⁷⁸

Suņi visbiežāk attēloti vai nu stāvot, vai guļus pozā. Dažkārt, suņiem skulptūrās, redzamas arī kakla siksnīņas, kas norāda uz suņa piederību cilvēkam. Čau- čau sugas suņi nereti attēloti velkot neliela izmēra kamanas.⁷⁹

Kā zināms, savu fizisko dotību pamatā, šajā laikā, Ķīnā, čau –čau sugas suņi tieši šādam mērķim arī tikuši izmantoti- ragavu un nastu vilkšanai.⁸⁰

⁷⁵ Sullivan, M. (2013). "Chinese art <http://www.britannica.com/art/Chinese-art>". Skatīts 07.12, 2015.

⁷⁶ Morgan, C. (1974). "Dogs and horses in ancient China." *Journal of the Hong Kong branch of the Royal Asiatic Society* **14**: 58-67.

⁷⁷ Kimbell art museum. "Standing Dog <https://www.kimbellart.org/collection-object/standing-dog>." Skatīts 14.11., 2015.

⁷⁸ Welch Bjaaland, P. (2008). *Chinese Art: A Guide to Motifs and Visual Imagery*. Singapore, Tuttle publishing.

⁷⁹ Kimbell art museum. "Standing Dog <https://www.kimbellart.org/collection-object/standing-dog>." Skatīts 14.11., 2015.

⁸⁰ Alderton, D. and T. Morgan (1993). *Dogs*. London, Dorling Kindersley.

Attēlā redzama īsspalvainā čau-čau sugas suņa figūriņa, kas atrasta Ķīnā un, kā pētnieki spriež, saglabājusies no Austrumu *Haņ* dinastijas laika. Suns atveidots dusmīgs, ar piepaceltu galvu un rūcienā pavērtu muti. Māksliniekam ar šīs figūras izveidi, lieliski izdevies parādīt suņa brīdinošo attieksmi.⁸¹

Ilustrācija 4

Skulptūra radīta no sarkanā māla un pārklāta ar tumši zaļu krāsu. Mākslas pazinēji skaidro, ka šāda tipa krāsojums bijis ļoti raksturīgs *Haņ* dinastijas māla skulptūrām.⁸²

Arheologi atraduši arī vairākas no nefrīta darinātas medību suņu skulptūras, kas, pēc pētnieku domām, radītas *Haņ* dinastijas laikā. Ķīnā, līdzīgi kā Eiropā, medības tika uzskatītas par augstmaņu sporta un izklaides veidu.⁸³

4.2. Suns *Tan* dinastijas mākslas darbos

Tan dinastijas laikā (618 – 907) notika glezniecības uzplaukums. Šīs dinastijas sākuma posmā tapuši neskaitāmi darbi, kur redzamas ainavas, kas ķīniešu valodā pazīstamas kā *Šanšui* (山水) jeb „Kalni un ūdens”, un kā priekšā skaidro nosaukums, šajos darbos visbiežāk attēloti kalni, upes un ūdenskritumi. Būtisks fakts ir tas, ka šie autori savos darbos nav centušies attēlot dabu reālistiski, tā vietā, vairāk mēģinot parādīt tās „ritmu”.⁸⁴

Vēlāk, *Tan* dinastijā, visai bieži gleznots tika aristokrātiskais dzīvesveids. Mākslinieki savos darbos attēloja imperatorus, galma dāmas un pastiprināti sāka pievērsties arī dzīvnieku, visbiežāk imperatora zirgu, attēlošanai. Tradicionāli figūru kontūras tika izceltas, iezīmējot tās mirdzoši melnā krāsā ar smalkām tintes līnijām.⁸⁵

⁸¹ Kimbell art museum. "Standing Dog <https://www.kimbellart.org/collection-object/standing-dog>." Skatīts 14.11., 2015.

⁸² Turpat.

⁸³ Welch Bjaaland, P. (2008). *Chinese Art: A Guide to Motifs and Visual Imagery*. Singapore, Tuttle publishing.

⁸⁴ museum, C. o. "History of Chinese painting <http://www.chinaonlinemuseum.com/painting-history.php>." Skatīts 07.12, 2015.

⁸⁵ Turpat.

Viens no ievērojamākajiem *Tan* dinastijas gleznotājiem, noteikti bijis *Džou Fans* (周昉 *Zhou Fang*), kurš 8.gs dzīvojis Čan'anas* pilsētā, kas tajā laikā bijusi *Tan* dinastijas galvaspilsēta. Šī mākslinieka gleznotās sievietes tiek apjūsmotas līdz pat šodienai, un pats autors tiek uzskatīts par sava laika mākslas ģēniju.⁸⁶

Viens no viņa izcilākajiem un arī zināmākajiem darbiem pazīstams ar nosaukumu 簪花仕女圖 jeb „Galma dāmas, kas valkā galvassegas ar ziediem.” Šis darbs uzskatāmi parāda, ka *Tan* dinastijas laika posmā, aristokrātiskas ģimenes labprāt turēja mājdzīvniekus, tai skaitā neliela izmēra suņus.⁸⁷

Ilustrācija 5

„Galma dāmas, kas valkā galvassegas ar ziediem.” (簪花仕女圖)

Redzamajā gleznā attēlotas piecas galma dāmas, un sestā, kurai rokās redzams liels vēdekļis, tiek uzskatīta par viņu kalponi. Mākslas darbā uzskatāmi parādīta galma dāmu miermīlīgā dzīve. Attēlotās sievietes izbauda dienu dažādi: cita vērojot puķes, cita pastaigājoties, cita rotaļājoties ar mājdzīvniekiem.⁸⁸

Tiek uzskatīts, ka darbā redzams Pekinas pilsuns jeb Pekinietis. Vēstures avoti liecina, šie mazie sunīši Ķīnas imperatoru galmos baudījuši īpašas privilēģijas jau krietnu laiku pirms *Tan* dinastijas, tomēr sākot ar šo laika posmu tos aizvien biežāk

Ilustrācija 6

iekļāva galma gleznās, šādā veidā parādot to nozīmīgumu ikdienas dzīvē.⁸⁹

* mūsd. *Sjiana* (西安 Xi'an)

⁸⁶ museum, C. o. " Zhou Fang- Tang din <http://www.chinaonlinemuseum.com/painting-zhou-fang.php>." Skatīts 14.11., 2015.

⁸⁷ Deng, M. (2008). *The Art Book of Chinese Paintings*, Long River Press.

⁸⁸ Turpat.

⁸⁹ Alderton, D. and T. Morgan (1993). *Dogs*. London, Dorling Kindersley.

4.3. Suns *Sun* dinastijas mākslas darbos

Sun dinastijas laikā (960 – 1279) mākslas darbi kļuva smalkāki, mākslinieki vairāk pievērsa uzmanību niansēm un detaļām. Autori savās gleznās vēlējās parādīt lielākus plašumus, tāpēc dabas ainās tika izpludinātas smalkās līnijas, precīzās kontūras kļuva miglainākas. Vadoties pēc daoisma un budisma idejām, mākslinieki aizvien vairāk strādāja pie tā, lai darbos tiktu pievērsta uzmanība uz iekšējo harmoniju, kam jāvalda starp cilvēku un dabu. Par vienu no šī laika izcilākajiem māksliniekiem uzskatāms *Ji Juanji* (易元吉, ap 1000-1064.g), kas specializējās dzīvnieku gleznošanā, īpašu uzsvāru liekot uz mērkaķu atveidošanu.⁹⁰

Pētot *Sun* dinastijas autoru darbus noskaidrojas, ka bez mēģinājuma gleznas padarīt trīsdimensionālas un reālistiskas, daļa autoru par savu mērķi mākslā izvirzījuši ko pavisam citu. Šajā laika posmā mākslinieki izveidoja jaunu mākslas viedu, kurā tintes gleznu radīšanai, tie attīstījuši savas kaligrāfijas prasmes.⁹¹

Viena no pazīstamākajām ķīniešu gleznām, kur attēlots suns, ir *Sun* dinastijā tapušais mākslas darbs „Suns vēro”, kas pašlaik atrodas Klīvlendas Mākslas muzejā, Amerikas Savienotajās Valstīs. Šīs slavenās gleznas autors paliek nezināms.⁹²

Ilustrācija 7

Redzamais mākslas darbs īpašu ievērību guvis tieši precizitātes, kas veltītas suņa attēlošanai, dēļ. Pirmos reizi ķīniešu mākslas vēsturē suns gleznā redzams tik precīzi attēlots. Šis dzīvnieks, atšķirībā no iepriekš radītajiem darbiem, nav arī nekādā redzamā veidā saistīts ar galma dzīvi.

Protams, ņemot vērā vēstures avotus, nevar noliegt iespēju, ka šis dzīvnieks piederējis kādai augstdzimušai personai. Kā zināms, senajā Ķīnā medības bijušas augstmaņu izklaides veids. Parastie ļaudis nav varējuši to atļauties. Turēt savā īpašumā medību suni bijusi liela privilēģija, un šie suņi liecinājuši par īpašnieka labklājību un augstu ieņemamo statusu sabiedrībā.⁹³

⁹⁰ museum, C. o. "History of Chinese painting <http://www.chinaonlinemuseum.com/painting-history.php>." Skatīts 07.12, 2015.

⁹¹ Turpat.

⁹² Welch Bjaaland, P. (2008). Chinese Art: A Guide to Motifs and Visual Imagery. Singapore, Tuttle publishing.

⁹³ Turpat.

Minētais mākslas darbs pierāda, ka *Sun* dinastijas laikā par vienu no izcilākajiem medību suņiem uzskatīti greihaundi. K. Morgana, apkopojot informāciju par medību suņiem senajā Ķīnā, min faktu, ka greihaundi izmantoti medībās jau *Haņ* dinastijas laikā, to pierādot iegravēti zīmējumi, kas veidoti uz akmens.⁹⁴

⁹⁴ Morgan, C. (1974). "Dogs and horses in ancient China." Journal of the Hong Kong branch of the Royal Asiatic Society **14**: 58-67.

5. Suns un mūzika

Ķīnā tradicionālā mūzikai ir visai atšķirīga no rietumos sastopamās. Mūzikas instrumentu dažādība un kombinācijas veidi radījuši visai unikālu skanējumu, kas kopā ar ķīniešu operas tradīciju ir sniegušas lielu ieguldījumu Ķīnas kultūras attīstībā.⁹⁵

Mūzikā, tāpat kā jebkurā citā dzīves jomā, ķīniešu tradīcijā, katram elementam jābūt „savā vietā” tā, lai tiktu radīta harmonija. Jāpiebilst, ka šajā gadījumā netiek runāts par muzikālo harmoniju, bet gan harmoniju filozofiskā nozīmē. Harmonija ķīniešu mūzikā atspoguļoja arī sociālo un kosmisko harmoniju. Savukārt, mūzika, kura neskan harmoniski liecināja par valdnieka nepareizu valdīšanu, apjukumu cilvēku un dzīvnieku pasaulē.⁹⁶

Tiek uzskatīts, ka sākot ar 3.gs beigām mūzikas ietekme Ķīnā strauji pieaugusi. Pastāvējis uzskats, ka muzikālā rezonanse ietekmē ne tikai cilvēku domāšanu, bet ķīnieši bijuši pārliecināti, ka melodija spēj ietekmēt arī dzīvnieku un garu valstību. Senajos tekstos atrodama informācija, kas stāsta par novērojumiem, ka dažādu dzīvnieku sugu raksturus ir iespējams ietekmēt ar atšķirīgu mūziku. Tekstos, kas atrasti *Šandunas* (山东) provincē un datēti ar 118.g.p.m.ē, izpētītā informācija liecina par to, kā dažādas sugas un arī dabas parādības ietekmējot mūzika. Piemēram, gadījumā, ja tiek spēlētas zemas skaņa (古洗 *gusjan*), tas liekot circeņiem līst mājā.⁹⁷

Savukārt, *Šansu* (尚書) jeb *Šudzjin* (書經) tiek aprakstīts, ka tad, kad imperators gatavojas pamest pili, dzeltenais zvans noskan piecas reizes. Šo skaņu dzirdot, zirgi šajā pašā tonī sāk zviegt, suņi riet un cūkas rukšķēt, un, kad šīs skaņas sasniedz visus citus dzīvniekus, ikviens šajās skaņās ieklausīsies.⁹⁸

Daži mūzikas instrumenti tiek saistīti ar konkrētiem dzīvniekiem. Piemēram, grāmatā „Ķīniešu mūzika” („*Chinese music*”), kur apkopoti tradicionālie Ķīnas mūzikas instrumenti, aprakstīts ķīniešu mūzikā plaši izplatītais instruments gongs (鑼 *luo*). Senajā kultūrā, pastāvējis uzskats, ka šī instrumenta skaņas palīdz aizbaidīt mītisko briesmoni- Debesu Suni (*tiaņogou* 天狗). Tāpēc īpaši svarīgi ir spēlēt gongu saules (mēness) aptumsumu laikā.⁹⁹

⁹⁵ Jin, J. (2011). *Chinese Music*, Cambridge University Press.

⁹⁶ Sterckx, R. (2000). "Transforming the beasts: animals and music in early China." *T'oung Pao*: 1-46.

⁹⁷ Turpat.

⁹⁸ Turpat.

⁹⁹ Van Aalst, J. A. (2012). *Chinese Music*, Cambridge University Press.

6. Suņa motīvs ķīniešu literatūrā

Ķīniešu literatūras pētniecība un aprakstīšana rietumos sākusies tikai aptuveni pirms simts gadiem. Visbiežāk tie bijuši seno ķīniešu literātu teicienu apkopojumi, kas tikuši tulkoti un aprakstīti. Citos gadījumos, mēģinājumi sistemātiski iedalīt ķīniešu literatūru žanros un stilos vai analizēt seno rakstu darbu attieksmi pret sabiedrību, politiku vai citiem mākslas veidiem. Laika gaitā, līdzīgi darbi tikuši rakstīti ķīniešu, japāņu, angļu franču un vācu valodās.¹⁰⁰

Lai gan arheologi pieļauj iespēju, ka ķīniešu rakstu zīmju vēsture varētu sniegties pat 3000 gadu senā pagātnē, pirms mūsu ēras, tomēr pierādīts tas nav, tāpēc pašlaik par senākajiem ķīniešu rakstiskās valodas pirmsākumiem tiek dēvēti uzraksti uz orākulu kauliem, kas datēti ar *Šan* dinastijas (1554-1045 p.m.ē.) laiku.¹⁰¹

Zīlēšana ar orākula kauliem ir bijusi ļoti izplatīta. Šobrīd tiek uzskatīts, ka senākie atrastie orākula kauli, varētu būt bijuši izmantoti zīlēšanā jau ap 1250 p.m.ē. Pētot senos rakstus uz orākula kauliem, pētniekiem daudz izdevies uzzināt par tā laika sabiedrību, cilvēkam būtiskiem jautājumiem. Lielākoties šie zīlēšanas rituāli tika veikti, lai prognozētu medību vai kauju pareizās taktikas un iznākumus, un noskaidrotu, kāda tajā gadā būs gaidāma raža, tomēr atrasti arī pierādījumi, ka cilvēki ir zīlējuši, lai noskaidrotu savu pazudušo mājdzīvnieku -suņu- atrašanās vietu.¹⁰²

Folkloras stāsti un mīti, nenoliedzami, ieņem lielu lomu jebkuras tautas kultūrā un pasaules izpratnē. Līdzīgi kā citās pasaules valstīs, Ķīnā mīti ļoti ietekmējuši gan literatūru, gan mākslu. Dzīvnieka, tai skaitā arī suņa, motīvs parādās kā ķīniešu mītos, tā literatūrā.¹⁰³

Daudzi ievērojami ķīniešu dzejnieki un rakstnieki mītos ir smēlušies iedvesmu, par piemēru jāmin tādi autori kā: *Cjui Juaņs* (*Qu Yuan*, 343.-278.g.p.m.ē), *Tao Juaņmins* (*Tao Yuanming*, 365-427.g), *Li Bai* (*Li Bai*, 701-762.g), *Li He* (*Li He*, 790-816), *Vu Čen'ān* (*Wu Cheng'en*, ap 1500-1582.g), *Cao Sjuēcjiņ* (*Cao Xueqin*, ap 1715- 1763.g), *Lu Sjuņ* (*Lu Xun* 1881-1936) un *Guo Možuo* (*Guo Moruo*, 1892-1978.g). Autori, izmantojot savos darbos mītus, nereti tos ir pārveidojuši, lai pielāgotu saviem mērķiem.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Mair, V. H. (2013). The Columbia History of Chinese Literature. New York, Columbia University Press.

¹⁰¹ De Bary, W. T. (2013). Sources of Chinese Tradition: Volume 1: From Earliest Times to 1600, Columbia University Press.

¹⁰² Morgan, C. (1974). "Dogs and horses in ancient China." Journal of the Hong Kong branch of the Royal Asiatic Society **14**: 58-67.

¹⁰³ Yang, L. and D. An (2005). Handbook of Chinese Mythology, ABC-CLIO.

¹⁰⁴ Turpat.

Par mitoloģisko literatūru tiek dēvēti tādi darbi kā, piemēram, „Klasiskais kanons par kalniem un jūrām” (山海经 *Šanhaidzjin*), „Ču dziesmas” (楚辞 *Čuci*), kuru pirmsākumi meklējami jau Karojošo valstu periodā (战国时代, 475-221.g.p.m.ē), un „Hainaņas skolotāju sacerējumi” (淮南子 *Huainandzi*), kas apkopoti *Haņ* dinastijas (漢朝, 206.g.p.m.ē–220.g.m.ē.) sākuma posmā.¹⁰⁵

„Klasiskais kanons par kalniem un jūrām” (山海经 *Šanhaidzjin*), kā liecina nosaukums, apraksta dažādus kalnus un jūras, tai skaitā ar tiem saistītus mītus. Ņemot vērā to, ka šajā grāmatā atrodama arī informācija par ģeogrāfiju, vēsturi, medicīnu un senās Ķīnas reliģijām, šī grāmata tiek uzskatīta par sava veida enciklopēdiju.¹⁰⁶

„Ču dziesmas” (楚辞 *Čuci*) pamatā aprakstītas Ču zemes* dziesmas, citas no tām raksturo šī reģiona kultūru, ģeogrāfiju, citas- literatūru. Būtisks ir fakts, ka šajā Ķīnas daļā, Karojošo valstu perioda (475-221.g.p.m.ē) beigās, bija izveidojies savs dialekts un manāmas kultūras atšķirības, tas ietekmējis arī Ču literatūru, mūziku un, darbā aprakstītos, mītus.¹⁰⁷

Savukārt, „Hainaņas skolotāju sacerējumos” apkopotas leģendas, minēti vēsturiskie notikumi un pierakstīts liels daudzums seno mītu, tai skaitā: „Kā Nuiva salabojā debesis” (女娲补天 *Nuiva butiaņ*), „Ji nošauj 9 liekās saules” (后羿射日 *Houdzji še ri*) un citas.¹⁰⁸

Šajā daļā tiks apskatīti dažādi „suņa” apzīmējumi un to skaidrojumi ķīniešu valodā, izpētīts suņa motīvs tādos senajos tekstos kā: „Dziesmu grāmatā ” (诗经 *Šidzjin*), „Mendzi”, „Dao un De kanons” (道德經 *Daodedzjin*,) un *Džuandzi* (莊子). Kā arī izpētīts, kā suņa motīvs atrodams ķīniešu fabulās un sakāmvērdos.

¹⁰⁵ Turpat.

¹⁰⁶ Turpat.

* Mūsdienās- Hubei (湖北省) un Hunaņ (湖南省) provinces, Ķīnas dienvidu daļā.

¹⁰⁷ Chang, K. S. and S. Owen (2010). The Cambridge History of Chinese Literature, Cambridge University Press.

¹⁰⁸ Yang, L. and D. An (2005). Handbook of Chinese Mythology, ABC-CLIO.

6.1. Suņa apzīmējumi ķīnizīmēs

Ķīnizīmes 犬 (*cjuaņ*) pamatnozīme ir „suns”, tomēr, ja tas lietots nievājošā nozīmē, tas var būt arī „nelietīgs”, „zemisks”, savukārt pazemīgā pielietojumā, tas var nozīmēt „mans”, kā arī apzīmēt „suni” – kā vienu no 12 ķīniešu zodiaka zīmēm.¹⁰⁹

Interesanti, ka, apvienojot suņa un zirga zīmes kopā 犬马 (*cjuaņ ma*), tiek iegūts ne tikai skaidrojums „suns un zirgs”, bet arī „lops”, un šīs divas zīmes izmantojot tekstā nievājošā nozīmē, tiek iegūts „(Jūsu) uzticamais vergs”, „es”, kas skaidri parāda uz attieksmi pret suņiem un zirgiem sabiedrībā. Un izteiciens 犬马之劳 (*cjuaņ ma dži lao*) nozīmē „(mana) uzticīgā kalpošana” jeb kalpošana ar sirdi un dvēseli, līdzīgi kā to dara minētie dzīvnieki.¹¹⁰

Zīme 犬 (*cjuaņ*) tiek izmantota arī daudzu citu dzīvnieku apzīmējumos. Ķīniešu mitoloģijā sastopamais skaidrojums, kādēļ radikālis 犬 (*cjuaņ*), sastopams daudzās ķīnizīmēs, kas apzīmē dzīvniekus ir tāds, ka pasaules radītāji Nuiva (女媧 *Nüwa*) un Fusji (伏羲 *Fuxi*) radījuši cilvēkus un dzīvniekus. No dzīvniekiem pirmais esot radīts suns, tikai pēc tam visi pārējie. Tas izskaidrojot, kāpēc ķīniešu valodā daudzos dzīvnieku nosaukumos atrodams arī suņa apzīmējums.¹¹¹

Valodnieki atklājuši, ka hieroglifs ar nozīmi „suns” visai bieži parādās arī vārdos ar negatīvu nozīmi. Piemēram, 狻 (*kuai*) nozīmē „viltīgs”, „blēdīgs”, 戾 (*li*) ir „agresija” 犯人 (*faņžen*) apzīmē noziedznieku, un 狱 (*ju*) tiesas prāvu vai cietumu. Pēdējā ķīnizīmē redzami veseli divi suņu apzīmējumi, un šī zīme var tikt skaidrota kā „suņi, kas viens uz otru rej”, attiecīgi- tiesas sēde. Vēl viens piemērs, kur atrodams „suns” ir vārds 哭 (*ku*) ar nozīmi „raudāt”. Šī zīme sastāv no viena suņa apzīmējuma un divām mutēm. Salīdzinot suņa smilkstēšanu un gaudošanu (divas mutes), ķīniešu raksturojuši raudāšanas skaņu.¹¹²

Hieroglifs 狗 (*gou*) sastāv no divām daļām: *cjuaņ* 犭 (犬), kas ir radikālis, ar nozīmi suns, un 句 *dzjui*, kas tiek tulkots kā teikums. Pēc tā secināms, ka mūsdienu ķīnizīme, kas

¹⁰⁹ Pildegovičs, P. (2010). Lielā ķīniešu- latviešu vārdnīca. Latvia.

¹¹⁰ Turpat.

¹¹¹ Welch Bjaaland, P. (2008). Chinese Art: A Guide to Motifs and Visual Imagery. Singapore, Tuttle publishing.

¹¹² Ping, T. H. 平., 陈火 (1999). 趣味汉字. 北京, 新世界出版社.

apzīmē suni, burtiskā tulkojumā nozīmētu „suņa teikums”, attiecīgi, ar to tiek apzīmēts, ka suns ir dzīvnieks, kas rej.¹¹³

Ķīniešu- latviešu vārdnīcā norādītas atšķirīgas ķīnizīmes 狗 (*gou*) nozīmes. Visbiežāk literatūrā 狗 parādās kā lietvārds ar nozīmi *suns*. Tomēr ķīniešu valodā tas izmantojams arī kā īpašības vārds, un tad šī vārda nozīme būs „nolādēts” vai „sasodīts”, savukārt, ja 狗 lietots darbības vārda formā, tas var nozīmēt „pieglaimoties”, „pielīst”, „līst uz vēdera (kāda priekšā)”. Tas var arī tikt lietots kā īpašvārds un izmantots par cilvēka uzvārdu.¹¹⁴

Ķīnizīmes 犬 (*cjuan*) un 狗 (*gou*) nebūt nav vienīgie apzīmējumi ar nozīmi „suns”, tomēr tie noteikti ir ķīniešu valodā visbiežāk sastopamie. Vēstures avotos atrodamas arī citas zīmes, kas norāda uz suņa klātbūtni. Lai gan sākotnēji Ķīnā nav bijis pieņemts suņus klasificēt pēc sugām, tomēr ir zīmes, kuras apzīmējušas atšķirīga tipa suņus. Daži no senajiem hieroglifiem veltīti, lai raksturotu kāda noteikta izskata suņus, piemēram, zīme 𤝵 (*man/pan*), kas atrodama „Dziesmu grāmatā ” (诗经 *Šidzjin*), raksturo lielu, garspalvainu suni. Citi hieroglifi radīti ar nolūku, lai iedalītu suņu tipu, pēc noteiktām rakstura īpašībām, piemēram, 𤝶 (*šan*) lietots, lai aprakstītu ļoti niknu un spēcīgu suni, kas līdzinās vilkam.¹¹⁵

¹¹³ Turpat.

¹¹⁴ Pildegovičs, P. (2010). Lielā ķīniešu- latviešu vārdnīca. Latvia.

¹¹⁵ Erkles, E. (1944). "Der Hund im alten China." T'oung Pao 37(5): 186-225.

6.2. Suns senajos tekstos.

Lai gan Ķīnas kultūrā mīti lielākoties nodoti mutiski, tomēr senākie rakstu darbi, kuros atrodami mīti, ir tādi darbi kā „Klasiskais kanons par kalniem un jūrām” (山海经 *Šanhaidzjin*), „Chu dziesmas” (楚辞 *Čuci*) un „Hainaņas skolotāju sacerējumi” (淮南子 *Huainanđzi*).¹¹⁶

6.2.1. Suņa motīvs „Dziesmu grāmatā”

Viens no pirmajiem un būtiskākajiem senās ķīniešu literatūras avotiem, nenoliedzami, ir *Kuna Cju* (*Kong Qiu*) jeb Konfūcija (551–479.g.p.m.ē) sastādītā „Dziesmu grāmata” (诗经 *Šidzjin*).¹¹⁷

Šajā klasiskajā dzejas krājumā apkopoti darbi no laika posma 12-7.g.s. p.m.ē., kas pirms tam tikuši nodoti vien mutiski no paaudzes paaudzē. Krājumā ietverti 309 dzejoļi un tajos ievijas gan konfūcisma pamatidejas, gan priekšstati par sabiedrības dzīvi. Šajos dzejoļos parādās arī dzīvnieku, tai skaitā suņa, motīvs.¹¹⁸

„Savvaļā ir mirusi stirna” (野有死麋)
野有死麋、白茅包之。 有女懷春、吉士誘之。
林有樸楸、野有死鹿。 白茅純束、有女如玉。
舒而脫脫兮、無感我帨兮、無使尫也吠。

Šī dzejoļa tulkojums varētu skanēt šādi:

„Savvaļā ir mirusi stirna, kas ietīta baltos zāles stiebrus.

Ir jauna sieviete, kurai galvā virmo pavasaris, un vīrietis, kurš to grasās vest neceļos.

Mežā aug panīkuši ozoli. Savvaļā ir mirusi stirna, un tā sasieta baltā zālē.

Ir jauna sieviete, kas līdzinās dārgakmenim.

Tā saka: „Lēni, maigi, maigi, neizkustini manu lakatiņu, neliec manam sunim riet. ” ”

¹¹⁶ Yang, L. and D. An (2005). *Handbook of Chinese Mythology*, ABC-CLIO.

¹¹⁷ De Bary, W. T. (2013). *Sources of Chinese Tradition: Volume 1: From Earliest Times to 1600*, Columbia University Press.

¹¹⁸ Minford, J. and J. S. M. Lau (2000). *Classical Chinese Literature: An Anthology of Translations*, Columbia University Press.

Briežumātes vai stirnas simbolika visai bieži parādās gan Eiropas tautu pasakās un nostāstos, gan citur pasaulē. Stirna parasti simbolizē sievišķo spēku, kam visbiežāk piemīt maigs raksturs, tomēr tās spējīgas parādīt arī savu dēmonisko spēku. Stirnai nereti tiek piedēvēta spēja pārvērsties no dzīvnieka par sievieti, tāpēc vairākos Āzijas tautu mītos par stirnu tiek runāts arī kā par tautas priekštecī.¹¹⁹

Šajā dzejolī sagūstītā stirna simbolizē jaunās sievietes jūtu pasauli. Ņemot vērā vēlāko salīdzinājumu ar dārgakmeni, iespējams, autors vēlējies norādīt uz to, ka šī sieviete ārēji ir ļoti skaista, tomēr tā jūtas apmulsusi un nespējīga pretoties jūtām, par ko varētu liecināt sasetās stirnas simbols.

Suņa rūkšana un rejas parasti apzīmē aizsargāšanos, arī drošsirdību. Ķīnā tika uzskatīts, ka suņi ar riešanu aizbaida dēmonus. Tāpēc šajā gadījumā, var tikt uzskatīts, ka sievietes lūgums „neliec manam sunim riet” norāda uz viņas vēlmi uzticēties šim vīrietim un cerību, ka tas viņu nepievils.¹²⁰

¹¹⁹ Bīdermanis, H. (2002). Lielā simbolu enciklopēdija. Rīga, Jumava.

¹²⁰ Turpat.

6.2.2. Mendzi

Konfūcija sekotājs *Mendzi* grāmatā ar tādu pašu nosaukumu „*Mendzi*” (ap 300.g.p.m.ē), suņa motīvu ir izmantojis:

滕文公問曰：「滕，小國也。竭力以事大國，則不得免焉。如之何則可？」

孟子對曰：「昔者大王居邠，狄人侵之。事之以皮幣，

不得免焉；事之以犬馬，不得免焉；事之以珠玉，不得免焉。（...）」¹²¹

Tulkojumā šī saruna izklausītos šādi:

„*Ten* zemes Hercogs *Veņ* jautā *Mendzi*: "*Ten* ir maza valsts. Lai gan es daru visu, kas manos spēkos, lai kalpotu lielajām karalistēm, kas ir katrā pusē, mums neizdodas izvairīties no viņu radītajām ciešanām. Kā man vajadzētu rīkoties, lai tas izdotos?" *Mendzi* atbildēja: Agrāk, kad karalis *Tai* dzīvoja *Biņ* zemē, ziemeļu barbari regulāri veica iebrukumus tajā. Viņš pasniedza tiem ādas un zīdus, tomēr joprojām no tiem cieta. Viņš pasniedza tiem suņus un zirgus, un tāpat no tiem cieta. Viņš pasniedza tiem pērles un dārgakmeņus, tomēr joprojām cieta.”¹²²

Šajā fragmentā *Ten* valstiņas valdnieks uzdod jautājumu *Mendzi*: „Kā pasargāt savu mazo valsti no lielo karaļvalstu ietekmes?” Un *Mendzi* atbild ar līdzību, stāstot par kādu karali, kurš cenšoties cīnīties ar barbaru iekarojumiem, atdevis tiem dažādas vērtīgas dāvanas, sākotnēji cenšoties atpirkties ar ādām un zīdu, vēlāk dāvanās pasniedzis tiem suņus un zirgus, un visbeidzot atdevis tiem arī pērles un dārgumus, tomēr joprojām cieta viņu pāri darījumu dēļ.¹²³

Šīs nelielās sarunas laikā skaidri tiek parādīts, kas šajā laikā, tika uzskatīts par valsts vērtībām. Attiecīgi, sākotnēji karalis centies „atpirkties” no ziemeļu barbariem ar zvērādām un zīdiem, tikai pēc tam piedāvājis tiem zirgus un suņus. Pēc šī izkārtojuma top skaidrs, ka zirgu un suņu vērtība bijusi, pirmkārt, pietiekoši liela, lai to vispār varētu vēlēt iegūt savā īpašumā, un, otrkārt, šie dzīvnieki tikuši piedāvāti tikai pēc tam, kad zvērādas un zīdi jau atdoti. Tas liecina, ka suņi un zirgi tikuši vērtēti kā lielāks labums par zīdu un ādām.¹²⁴

¹²¹ Menzi. "梁惠王下." Skatīts 8.11., 2015.

¹²² Turpat.

¹²³ Turpat.

¹²⁴ Turpat.

Suns ticis uzskatīts par pārticības un bagātības apliecinājumu, līdzīgi arī vēstures avotos runāts par galma zirgiem. Dāvinot valdniekam suņus un zirgus, cilvēki varēja izrādīt savu laipnību, kā arī stāvokli sabiedrībā. Attiecīgi, šajā fragmentā, *Ten* valsts karalis barbariem dāvinājis visu vērtīgāko, kas tam piederējis, tādā veidā cenšoties novērst konfliktus.¹²⁵

6.2.3. *Laodzi Daodedzjin*

Līdzās konfūcismam, tradicionālajā Ķīnā liela nozīme bija arī daoismam. Pastāv uzskats, ka konfūcisms un daoisms lieliski papildinājis viens otru, un kopā šīs filozofijas mainījušas ne tikai sabiedrības uzskatus, bet arī ļoti ietekmējušas tā laika mākslu un literatūru.¹²⁶

Par daoisma aizsācēju tiek saukts Laodzi, kurš tiek uzskatīts par Konfūcija laikabiedru. Tomēr, pētot un analizējot tekstu, zinātniekiem kļuvis skaidrs, ka, ņemot vērā dažādo rakstīšanas stilu un tekstu uzbūvi, patiesībā autori darbam varētu būt arī dažādi cilvēki.¹²⁷

Kamēr konfūcisms pieejams bija vairāk izglītotajiem cilvēkiem, daoisma filozofija attīstījās starp vienkāršajiem ļaudīm.¹²⁸

„Dao un De kanons” (道德經 *Daodedzjin*) tapis ap 6.gs. pirms mūsu ēras. Zinātnieki spriež, ka visticamāk, pats Laodzi ir sarakstījis pamattekstu, tomēr gadsimtu gaitā, tas labots un papildināts.¹²⁹

Suns *Laodzi* „Dao un De kanonā” tiek pieminēts divas reizes.

5. nodaļā:

天地不仁。

以萬物為芻狗。

聖人不仁。

以百姓為芻狗。

¹²⁵ Morgan, C. (1974). "Dogs and horses in ancient China." Journal of the Hong Kong branch of the Royal Asiatic Society **14**: 58-67.

¹²⁶ De Bary, W. T. (2013). Sources of Chinese Tradition: Volume 1: From Earliest Times to 1600, Columbia University Press.

¹²⁷ Turpat.

¹²⁸ Fairbank, J. K. and M. Goldman (2006). China: A New History, Second Enlarged Edition, Harvard University Press.

¹²⁹ Bi, W. (2009). Laodzi Dao un De kanons. Rīga, Neputns.

天地之間。
其猶橐籥乎。
虛而不屈。
動而愈出。
多言數窮。
不如守中。

Jeļenas Staburovas tulkojumā šis teksts skan šādi:

„Debesij un zemei nav cilvēciskuma-
Desmittūkstoš lietu tās tur par salmu suņiem.
Gudrajam nav cilvēciskuma-
Simts uzvārdu tas tur par salmu suņiem.

Telpa starp debesi un zemi kā kalēja plešas:

Tukša- bet neizsīkst;
Virinās- un jo vairāk izverd.

Garas runas vairo nabadzību-
To nevar salīdzināt ar turēšanos vidū!”¹³⁰

Salmu suņi senajā Ķīnā tikuši izmantoti upurēšanai rituālu laikā. Pirms rituāla veikšanas un tā laikā, salmu suņi tiek uzskatīti par nozīmīgiem, tie tikuši ļoti saudzēti. Tomēr pēc rituāla tie, bez jeb kādas sentimentālas pieķeršanās, tika izmesti. Metafora par salmu suņiem norāda uz attieksmi kā pret kaut ko, kas sākotnēji tiek apjūsmots, tomēr vēlāk uzskatīts par pilnīgi bezvērtīgu.¹³¹

Vēlreiz suns tiek pieminēts „Dao un De kanona” 80. Nodaļā:

¹³⁰ Turpat.

¹³¹ Ivanhoe, P. J. and B. W. Van Norden (2005). Readings in Classical Chinese Philosophy (Second Edition), Hackett Pub.

小國寡民。
使有什伯之器而不用。
使民重死而不遠徙。
雖有舟輿。
無所乘之。
雖有甲兵。
無所陳之。
使民復結繩而用之。
甘其食。
美其服。
安其居。
樂其俗。
鄰國相望。
雞犬之聲相聞。
民至老死，
不相往來。

Kam prof. Staburovas tulkojums skan šādi:

„Maza valsts un trūcīga tauta!

Lai trauki ir simt reižu vairāk un-

Lai netiek lietoti!

Lai tauta atceras, ka nāve ir svarīga,

Un tālu nestaigā!

Kaut būtu laivas un rati,

Bet nebūtu, kas tajos brauc!

Kaut būtu bruņoti kareivji,

Bet nebūtu, kas tos sarindo!

Lai tauta atgriežas pie mezglu siešanas un lieto tos!

Gards viņu mielasts,
Skaistas viņu drānas,
Mierīgs viņu mitekļis,
Jautras viņu paražas!

Kaimiņu valstis-

Tās vēro viena otru,

Kopā tās klausās gaiļu un suņu balsīs,

Bet līdz vecumam un nāvei ļaudis neapciemo cits citu.”¹³²

Šajā darba fragmentā *Laodzi* runā par to, ka tautai ir vajadzīgs atgriezties pie tradīcijām. Piemēram, teikums par mezglu siešanu un lietošanu nozīmē to, ka autors norāda, ka cilvēkiem vajadzētu atgriezties pie pašas primitīvākās saziņas veida.

Kā zināms, senajā Ķīnā, pirms piktogrāfiskās rakstības ieviešanas, saziņai tikusi lietota mezglu siešanas sistēma. Tas aprakstīts Pārvērtību grāmatā *Jidzjin* (易經). Tur, tiek minēts, ka jau ap 3.gs.p.m.ē. dzīvojis valdnieks Šeņ Nun (*Shen Nung*), kurš virvēs iesējis mezglus, šādā veidā fiksējot konkrētus notikumus.¹³³

Kopīga klausīšanās gaiļu un suņu balsīs, savukārt, norāda uz to, ka pilsētas ir pavisam netālu viens no otra. Tomēr, *Laodzi* uzskatījis, ka, atgriežoties pie senajām vērtībām, ļaudis būs pietiekoši laimīgi, un tiem nebūs vēlmes ceļot.

Vēsturnieks un *Daodedzjin* komentētājs *Vans Bi* (*Wang Bi* 王弼, 226–249) savos komentāros arī norāda uz to, ka, pēc *Laodzi* domām, ideālā sabiedrībā cilvēkiem nav vēlmes nekur doties, jo tiem nepiemīt vēlme kaut ko sasniegt.¹³⁴

¹³² Bi, W. (2009). *Laodzi Dao un De kanons*. Rīga, Neputns.

¹³³ Yuho, C. (1993). *A History of Chinese Calligraphy*. Hong Kong, Chinese University Press.

¹³⁴ De Bary, W. T. (2013). *Sources of Chinese Tradition: Volume 1: From Earliest Times to 1600*, Columbia University Press.

6.2.4. Džuandzi

Par *Džuandzi* teksta autoru tiek uzskatīts *Džuans Džou* (*Zhuan Zhou* 369-286.g. p.m.ē.) saukts arī par *Džuandzi* (莊子 *Zhuangzi*) vai skolotāju *Džuanu*. Vēstures avotos minēts, ka teksta autors, *Džuans Džou*, dzīvojis Karojošo valstu periodā.¹³⁵

Atšķirībā no neskaidrībām, kas saistītas ar *Daodedzjiņ* autoru *Laodzi*, *Džuandzi* eksistence ir vēsturiski izpētīta. To pierādījis vēsturnieks *Sima Cjaņs* (Siam Qian 145 ? -86 ? .g.p.m.ē).¹³⁶

Līdz pat mūsdienām, pētniekiem nav vienota viedokļa par to, vai *Džuandzi* teksts ir reliģijas vai filozofijas meistardarbs, tomēr par tā milzīgo devumu ķīniešu literatūras attīstībai neviens nešaubās. Autors darbā izmantojis anekdotes, alegorijas, salīdzinājumus un fabulas, kas viņa darbu padara unikālu salīdzinot ar citiem tā laika rakstniekiem.¹³⁷ Zinātnieki min to, kas šis darbs esot saglabājies kā vēstures piemineklis Ķīnas kultūrā un literatūrā. Kā arī tā to, cik lielu iespaidu uz vēlākā laika rakstniekiem tas devis, gan *Haņ* periodā, gan saglabājoties līdz mūsdienām.¹³⁸

Džuandzi tekstā, līdzīgi kā *Laodzi Daodedzjiņ*, tiek pieminēta suņu upurēšana un no salmiem veidotie suņi. Tie parādās, nodaļā „Debesu revolūcija” (天運) :

夫芻狗之未陳也，盛以篋衍，巾以文繡，尸祝齊戒以將之；
及其已陳也，行者踐其首脊，蘇者取而爨之而已。

Šajā citātā stāstīts par „salmu suņu funkcijām”. Tekstā teikts: „Pirms salmu suņi tiek pasniegti upurēšanā, tos ievieto kastē vai grozā un ietin eleganti izšūtās drānās, kamēr mirušo pārstāvis un lūgšanas amatpersona sagatavojas to pasniegšanai badojoties. Tomēr, kad tie ir pasniegti, tempļa garāmgājēji min tiem uz galvām un mugurām, un siena griezēji tos paņem ēdiena gatavošanai. Tas ir viss, kam tie ir derīgi.”¹³⁹

¹³⁵ Nienhauser, W. H. (1998). *The Indiana Companion to Traditional Chinese Literature*, Indiana University Press.

¹³⁶ De Bary, W. T. (2013). *Sources of Chinese Tradition: Volume 1: From Earliest Times to 1600*, Columbia University Press.

¹³⁷ Nienhauser, W. H. (1998). *The Indiana Companion to Traditional Chinese Literature*, Indiana University Press.

¹³⁸ Turpat.

¹³⁹ Zhuangzi. "<http://ctext.org/zhuangzi/heaven-and-earth?searchu=dog&searchmode=showall#result>." Skatīts 07.11, 2015.

Šeit jāņem vērā fakts, ka salmu suņu nozīme upurēšanā bijusi tāda pati kā tā, kas piedēvēta īstiem suņiem. Tātad, runājot par salmu suņa vērtību, *Džuandzi* izsakās arī par dzīvu suņu nozīmi.¹⁴⁰

Šo tekstu var arī pagriezt savādāk. Līdzīgi kā *Laodzi* gadījumā, var pieļaut arī domu, ka *Džuandzi* tēlaini izteicies par cilvēka dzīvesniecīgo vērtību. Liekot uzsvāru uz to, ka katram cilvēkam ir sava vieta, un nav vērts censties mainīt savu likteni, tā vietā to jāizdzīvo pilnībā, kā tas paredzēts.¹⁴¹

Viens no slavenākajiem *Džuandzi* izteicieniem ir šāds:

狗不以善吠為良， 人不以善言為賢， 而況為大乎！

夫為大不足以為大， 而況為德乎！

夫大備矣， 莫若天地； 然奚求焉， 而大備矣。

知大備者， 無求、 無失、 無棄， 不以物易己也。

反己而不窮， 循古而不摩， 大人之誠。

Latviešu valodas tulkojumā tas skanētu šādi:

„Suns netiek uzskatīts par labu tāpēc vien, ka tas labi rej; vīrs netiek uzskatīts par gudru, tāpēc vien, ka prasmīgi runā par to, cik lielā mērā viņu var uzskatīt par varenu. Ja kāds domā, ka ir varens, viņš nav piemērots varenībai- cik gan lielā mērā viņš tāds ir kļuvis no daoisma praksēm? Neviens nav tik pilnīgs kā debesis un zeme, bet ,vai tie meklē iespēju sevi tik daudz pilnveidot? Tas, kurš zina šo lielo patiesību to nemeklē, tas neko nezaudē un neko nepamet. Tas nedara neko, lai sevi ārēji mainītu. Viņš pievēršas sev un atrod sevī neizsīkstošo krātuvi. Viņš seko senatnes piemēram un neuzskata to par tikai savu pieredzi. Tāda ir varenā vīra perfektā patiesība.”¹⁴²

Šajā citātā teikts, ka suns netiek uzskatīts par labu tāpēc vien, ka tas labi rej; vīrs netiek uzskatīts par gudru, tāpēc vien, ka tas skaisti runā. Autors tālāk stāsta, ka cilvēks, kurš uzskata sevi par varenu, nav piemērots par tādu kļūt. Tāpat tiek pieminēts, ka neviens cilvēks nav tik pilnīgs kā debesis un zeme, un uzdots jautājums - ko gan cilvēks dara, lai sevi pilnveidotu?¹⁴³

¹⁴⁰ J., M. J. (2014). "Dogs in the Ancient World." Skatīts 21.11., 2015.

¹⁴¹ Zhuangzi. "http://ctext.org/zhuangzi/heaven-and-earth?searchu=dog&searchmode=showall#result." Skatīts 07.11, 2015.

¹⁴² Turpat.

¹⁴³ Turpat.

Suņa riešana šajā gadījumā tiek salīdzināta ar cilvēka skaistajiem, bet tukšajiem vārdiem. Jo, kā zināms, pēc suņa riešanas nevar noteikt tā patieso raksturu. Nereti arī mazi un bailīgi dzīvnieki mēdz būt apveltīti ar skaļām, varenām balsīm, tomēr briesmu gadījumā, tie metas bēgt. Līdzīgi ir arī ar cilvēkiem, kas mēdz pārspīlēt savu vērtību un sasniegumus.¹⁴⁴

Kādā citā fragmentā, *Džuandzi* iedala suņus trīs grupās, pēc to izturēšanās veida:

少焉，徐無鬼曰：

「嘗語君，吾相狗也。

下之質，執飽而止，是狸德也；

中之質，若視日；

上之質，若亡其一。

„Pēc brītiņa, *Sju Vu-gui* (Xu Wu-gui) teica: Ļaujiet man ko teikt, Jūsu augstība: Es skatos uz suņiem un vērtēju tos pēc izturēšanās veida. Zemākās kvalitātes suņi sagrābj ēdienu, to notiesā un apstājas- tiem piemīt lapsas īpašības. Vidējās kvalitātes suņi izskatās, ka vēro sauli. Augstākās kvalitātes suņi, šķiet, aizmirsuši paši par sevi.”¹⁴⁵

Savukārt, šajā fragmentā *Džuandzi* uzsver to, ka par suņiem ir jāspriež pēc to izturēšanās veida. Arī šajā darbā suņi tiek pielīdzināti cilvēkiem. Un tie tiek iedalīti 3 daļās. Pirmie ir tie, kas, līdzīgi kā lapsas, sagrābj savu ēdienu, un momentā to notiesā. Autors runā par dzīvnieku negausību šādā veidā pielīdzinot arī cilvēkus, ar šādu rakstura īpašību. Tiek uzsvērts, ka šajā kategorijā iedalītie ir cilvēki ar visai primitīvām domām un vēlmēm, bez jebkāda garīgā skatījuma. Konfūcisma tradīcijā, cilvēki, pēc šāda apraksta tiktu iedalīti zem nosaukuma „mazie cilvēki” (小人 *sjaožēn*).¹⁴⁶

Par otro jeb vidusslāni autors min tos suņus, kas raugās saulē. Šie suņi neizrāda iepriekšējo negausību. Lūkošanās saulē varētu tikt skaidrota kā dzīves pārdomāšana, arī vēlme mācīties. Iespējams, ka šajā daļā iekļautie cilvēki ir domāti tie, kas mācās tradīcijas un ir nonākuši sevis attīstīšanas procesā.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Turpat.

¹⁴⁵ Turpat.

¹⁴⁶ De Bary, W. T. (2013). *Sources of Chinese Tradition: Volume 1: From Earliest Times to 1600*, Columbia University Press.

¹⁴⁷ Zhuangzi. "http://ctext.org/zhuangzi/heaven-and-earth?searchu=dog&searchmode=showall#result." Skatīts 07.11, 2015.

Par augstākās attīstības dzīvnieku autors min tos suņus, kuri, šķiet, pavisam aizmirsuši par sevi pašu. Šie dzīvnieki tiek parādīti kā garīgas būtnes, kas spējušas sevi atbrīvot no pasaulīgajām problēmām, kas sasaucas ar konfūcisma un daoisma pamatidejām par to, kādam jābūt „cēlajam vīram” (君子 *dzjuņdzi*).¹⁴⁸

¹⁴⁸ De Bary, W. T. (2013). Sources of Chinese Tradition: Volume 1: From Earliest Times to 1600, Columbia University Press.

6.3. Suņa motīvs ķīniešu fabulās

Fabulas ir literatūras žanrs, visbiežāk izdomāts stāsta vai dzejoļa formā, kas ietver dzīvniekus, mītiskas radības vai dabas spēkus, kam tiek piedēvētas cilvēkam raksturīgas īpašības. Fabulas beigās tradicionāli ir kāda morāle.¹⁴⁹

Fabulas sastopamas daudzu pasaules valstu kultūrās, tai skaitā arī Ķīnas kultūrā fabulas literatūrā izmantotas visai bieži. Tās parādījušas jau senajos tekstos un izmantotas ir arī mūsdienās. Dzīvnieku motīvi fabulās ir ļoti raksturīga iezīme. Dzīvnieki fabulās tiek lietoti savu raksturīgo īpašību dēļ, kas fabulā tiek pielīdzinātas cilvēkiem.¹⁵⁰

Ķīniešu valodā vārds, kas apzīmē fabulu ir *juijaņ* (寓言 *yuyan*). Tas sastāv no 2 daļām, pirmais hieroglifs „*jui*” (寓 *yu*) norāda uz to, ka kaut kas tiks netieši aprakstīts un „*jaņ*” (言 *yan*), kura nozīme ir „vārdi” vai „valoda”. Kā rezultātā „*juijaņ*” nozīmē- ar personifikāciju un stāstu palīdzību, paskaidrot kādu noteiktu principu.¹⁵¹

Ķīniešu literatūras vēsturē, „*juijaņ*” jeb fabulas pirmo reizi minētas Karojošo valstu periodā (475-221.g.p.m.ē), *Džuandzi* tekstos, kur autors skaidrojis, ka fabulās lasītājam jāiemācās „lasīt starp rindiņām”, lai saprastu patieso stāsta vēstījumu.¹⁵²

6.3.1. Suns, kurš saskābēja vīnu (狗猛酒酸)

Līdzīgi kā citur pasaulē, arī ķīniešu fabulās, līdzās citiem dzīvniekiem, parādās arī suņa motīvs. Piemēram, *Hans Feidzi* (*Han Feizi* 韓非子, 280 – 236.g. p.m.ē) uzrakstījis fabulu ar nosaukumu 狗猛酒酸 jeb „Suns, kurš saskābēja vīnu”. Šī fabula ir par kādu *Sun* valsts vīna darītāju, kurš esot bijis ļoti zinošs vīnzinis, un, kura vīns esot bijis nepārspējams. Tomēr šim cilvēkam ļoti neveicās ar vīna pārdošanu, jo klīda runas par to, ka viņa vīns esot skābs. Tā nu vīnzinis prasījis kādam sirmam vīram, kādēļ viņam tā neveicas ar vīna tirgošanu. Un vīrs atbildējis ar pretjautājumu: „Vai tavs suns ir nikns?” „Patiesību sakot, ir,” vīndaris atbildējis, „tomēr nesaprotu, kāds tam sakars ar vīna tirdzniecību?” Un gudrais vīrs paskaidrojis: „Cilvēkiem ir bail no tava suņa. Kad zēnam tiek iedota nauda un trauks, lai nopirktu vīnu,

¹⁴⁹ Greene, R., et al. (2012). *The Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics*, Princeton University Press.

¹⁵⁰ Vindt, L., et al. (1987). "The fable as a literary genre." *Ulbandus Review* 5: 88-101.

¹⁵¹ Min, W. (2010). 中国古代寓言故事.

¹⁵² Turpat.

suns uzreiz steidzas to sakost. Tas ir iemesls, kādēļ tavs vīns paliek skābs un neveicas tirdzniecībā.”¹⁵³

Fabulā suns tiek attēlots negatīvā gaismā. Šajā gadījumā, suņa agresīvā rakstura dēļ zaudējumus cieš saimnieks. Velkot paralēles ar nākamo fabulu „Gaiļi un suņi ceļas debesīs”, ir iespējams secināt, ka arī šīs fabulas vēstījums var tikt uztverts līdzīgi. Stāsta vēstījums norāda cilvēkam, ka nepieciešams savā darbā ielikt mīlestību un rūpēties par to, lai nekas neaizkavētu izaugsmi un labklājību. Suņa simbolika var tikt raksturota kā iekšējais konflikts, iespējams, negācijas saistībā ar sabiedrību vai pastāvošo kārtību. Tomēr fabula māca, ka jāspēj tikt pāri arī negatīvām emocijām, ceļā uz attīstību.¹⁵⁴

6.3.2. **Gaiļi un suņi ceļas debesīs (鸡犬升天)**

Fabulā, ar nosaukumu „Gaiļi un suņi ceļas debesīs” (鸡犬升天), tiek stāstīts par karali *Liu An*, kurš tik ļoti vēlējies mācīties daoismu, ka uzaicinājis ciemos cilvēkus, kas jau dzīvoja saskaņā ar *dao* (道) un atteicās no sava troņa. Tā, mācoties no izcilajiem skolotājiem, laika gaitā, karalis kļuva nemirstīgs. Un līdz ar karali, arī viņa ģimenes locekļi un pat gaiļi un suņi kļuva nemirstīgi un pacēlās debesīs.¹⁵⁵

Šī stāsta pamatdoma ir tā, ka, ja cilvēks gūst panākumus, no tā ieguvēji būs arī viņa tuvinieki. Tādā veidā rosinot cilvēkus ne tikai pašus attīstīt savas dotības, bet arī atbalstīt citus, kas cenšas sevi pilnveidot. Jo vairāk cilvēku izglītosies, jo lielāka kārtība valdīs pasaulē, un vieglāka būs dzīve visiem apkārtējiem.¹⁵⁶

Šīs fabulas saīsinātu versiju ķīniešu valodā lieto arī kā idiomu ar tādu pašu pamatdomu. (一人得道, 鸡犬升天).¹⁵⁷

6.3.3. **Vilka ambīcijas (狼子野心)**

Fabula „Vilka ambīcijas” (狼子野心) attēlo suni līdzīgi kā tas parasti redzams rietumu tautu pasākās- kā labais tēls. Šajā stāstā vēstīts par vīru, kurš mežā atradis mazus vilcēnus,

¹⁵³ Yilan, T. (2013). 中国古代寓言选, 外文出版社.

¹⁵⁴ Turpat.

¹⁵⁵ Min, W. (2010). 中国古代寓言故事.

¹⁵⁶ Turpat.

¹⁵⁷ (2015). "Linguee." Skatīts 05.12, 2015.

pārnesis mājās un uzaudzinājis tos kopā ar suņiem. Vilki labi sapratušies ar suņiem un izturējušies kā īsti mājdzīvnieki.¹⁵⁸

Kādu pēcpusdienu vīrs aizgājis atpūtas telpā nosnausties un pamodies no niknas suņu riešanas. Tā kā viņš sev apkārt nevienu nav redzējis, tāpēc izlēmis turpināt snaust, tomēr suņi turpinājuši rūkt un riet. Šoreiz vīrs izdomāja necelties augšā, tomēr pavēra acu plakstus, lai paraudzītos apkārt un izprastu dīvaino suņu uzvedību. Šoreiz vīrs pamanīja, ka divi vilki tam bija metušies virsū un vēlējušies tam pārkost rīkli, un suņi, rejot, centušies vilkus padzīt. Vīrs dusmās nogalinājis vilkus.¹⁵⁹

Šī fabula māca cilvēkiem neuzticēties ikkatram, tā vietā saglabāt uzmanību visās dzīves situācijās. Savukārt, suņi šajā fabulā ir parādīti visai pozitīvā skatījumā- kā cilvēka uzticami palīgi un uzticami sargi.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Min, W. (2010). 中国古代寓言故事.

¹⁵⁹ Turpat.

¹⁶⁰ Turpat.

6.4. Suņa motīvs ķīniešu sakāmvārdos

Latviešu literārās valodas vārdnīcā sakāmvārds tiek definēts kā: „tautā izplatīts kodolīgs, parasti pārnestā nozīmē saprotams, izteiciens, kas ietver vispārinātu spriedumu par parādībām sabiedrībā, cilvēku attiecībām, morāles, sadzīves normām.” Nenoliedzami, sakāmvārdi ir nozīmīga valodas daļa, ne tikai latviešu, bet arī Ķīnas kultūrā.¹⁶¹

Ķīniešu valodā sakāmvārdus un parunas tiek sauktas par „*janjui*” (谚语 *yanyu*), kā arī „*sujui*” (俗话 *suyu* - vienkāršruna, sakāmvārds), „*suhua*” (俗话 *suhua* - vienkāršruna, sakāmvārds), „*minjan*” (名言 *mingyan* – slavens izteiciens, domu grauds), „*čenjui*” (成语 *chengyu* – idioma, frazeoloģisms). Šī klasifikācija noteikti nav nosaucama par pilnīgu, jo nereti viens sakāmvārds var būt pieskaitīts pie vairākām kategorijām.¹⁶²

Ķīniešu valodā sakāmvārdu daudzums ir ļoti apjomīgs, un lielākā daļa ir apkopoti grāmatās „Ķīniešu populārie sakāmvārdi” (*Džunguo suju* 中国俗语) un „Lielā ķīniešu sakāmvārdu vārdnīca” (*Džunguo suju da cidiaņ* 中国俗语大辞典). Šajos krājumos apkopoti vairāk kā 7000 teicieni, un apmēram 2100 sakāmvārdos ir izmantoti dzīvnieku motīvi. Suns ir viens no visplašāk izmantotajiem mājdzīvnieku motīviem.¹⁶³

打狗还看主人面

Pirms sit suni, vispirms noskaidro, kurš ir tā saimnieks.

Šis sakāmvārds mudina cilvēkus aizdomāties par savas darbības sekām, nerīkoties neapdomīgi pēkšņu dusmu, vai kādu citu emociju, iespaidā. Minētajā teicienā parādās fakts, ka suņus bijis pieņemts sist. Izglītotam mūsdienu cilvēkam, visdrīzāk, tas varētu šķist kā liels dzīvnieku tiesību pārkāpums, tomēr kā norāda šis teiciens, senajā Ķīnā vardarbība pret dzīvniekiem ir notikusi, tomēr tas nebūt nenozīmē, ka tā tikusi uzskatīta par pašsaprotamu. Tieši pretēji- arī senajā Ķīnā daudz diskutēts par dzīvnieka lomu sabiedrībā. To jau 4.gs.p.m.ē. aprakstījis ķīniešu filozofs *Džuandzi*.¹⁶⁴

Interesanti šajā teicienā ir arī tas, ka suņa saimnieks tiek uzskatīts par bīstamāku kā pats dzīvnieks. Mūsdienu uztverē, varētu domāt, ka, ja dzīvniekam dara pāri, tas varētu uzbrukt un

¹⁶¹ (1972-1976). "Latviešu literārās valodas vārdnīca." Skatīts 06.12, 2015.

¹⁶² Katajns, E. (2008). *100 ķīniešu gudrības*. Rīga, Jumava.

¹⁶³ Hatalova, H. (2007). "The dog as a metaphor or symbol in Chinese popular phraseology." *Asian and African studies* **16**(2): 161-185.

¹⁶⁴ Park, M. S., P. (2012). "The Globalization of Animal Welfare." Skatīts 05.12., 2015.

sakost, tomēr šajā situācijā, par lielāko draudu tiek minēts tas, ka suņa saimnieks par suņa aiztikšanu varētu atriebties. Tādējādi suns tiek parādīts kā par kaut kas bezspēcīgs, toties saimnieku - visu varens.¹⁶⁵

一犬吠影百犬吠声

Viens suns rej uz ēnu, citi rej uz šo skaņu.

Šeit parādīts suns, kā ne pārāk gudrs dzīvnieks, kas tikai akli seko citiem. Attiecīgi, pārējās suņus satrauc nevis tā ēna, kas varētu būt reāls drauds, bet gan cita suņa rejas. Tātad, tas varētu tikt attiecināms arī uz cilvēkiem, kas skaļi izsaka savas domas, pat nesaprotot problēmu, nezinot situāciju. Tiek raksturots naivs „bara instinkts” kā cilvēku tā dzīvnieku izpratnē.¹⁶⁶

儿不嫌母丑，狗不嫌家贫

Dēlam paša māte neizskatās neglīta, sunim sava māja neliekas nabadzīga.

Šo ķīniešu sakāmvārdu E. Katajs skaidro šādi: „Šis sakāmvārds atgādina, ka dēls nekad nedrīkst pieļaut domu, ka māte, kas viņu uzaudzina, var būt neglīta, un uzticīgam sunim nekad neliksies, ka viņa saimnieks ir trūcīgs. Mēs nekad nekādā gadījumā nedrīkstam noraidoši izturēties pret saviem tuviniekiem un mīļajiem, lai cik vienkārši un nenozīmīgi viņi būtu.”¹⁶⁷

Šis teiciens ļoti uzskatāmi parāda ķīniešu kultūrā pastāvošās vērtības, skaidri iezīmējas senču godināšana. Sakot, ka „dēlam paša māte neizskatās neglīta” tiek atzīmēts tas, ka šis bērns tik augstu vērtē savu māti, ka pat iedomāties nespētu, ka tā varētu būt neglīta. Tāpat arī ar suņa motīvu tiek pastiprināti pievērsta uzmanība godbijībai.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Ping, T. H. 平., 陈火 (1999). 趣味汉字. 北京, 新世界出版社.

¹⁶⁶ Turpat.

¹⁶⁷ Katajs, E. (2008). 100 ķīniešu gudrības. Rīga, Jumava.

¹⁶⁸ Turpat.

Secinājumi

Pretstatā rietumu sabiedrībā sastopamajam negatīvajam uzskatam par attieksmi pret suņiem Ķīnā, bakalaura darbs „Suņa motīvs Ķīnas tradicionālajās mākslās” tiek veltīts tam, lai pierādītu, ka suņa tēls dziļi iesakņojies Ķīnas tradicionālajās mākslā un kultūrā, kas sevī ietver spirituālo kultūru, mitoloģiju, literatūru, mākslu un mūziku.

Līdzīgi kā citur pasaulē, Ķīnā suns tiek uzskatīts par vienu no senākajiem cilvēka pieradinātajiem mājdzīvniekiem. Ķīnā, netālu vietas, kur atrasts slavenais Pekinas cilvēks (*Sinanthropus pekinensis*), arheologi atraduši arī kāda suņa priekšteča (iespējams, Austrālijas dingo) mirstīgās atliekas. Suņa kauli, kam, pēc zinātnieku domām, ir tikpat sena vēsture kā Pekinas cilvēkam, nenoliedzami pierāda faktu, ka saikne starp cilvēku un suni ir radusies daudz senāk, kā iepriekš minēts. Suņu kaulu klātbūtne cilvēku apbedījumos, sniedz liecības arī par cilvēka statusu sabiedrībā, līdzīgi kā rotaslietas un trauki apbedījuma vietās.

Pekinas pils suņu jeb Pekiniešu suga radīta līdz ar budisma ienākšanas periodu Ķīnā. Ņemot vērā lauvas simbolisko nozīmi budisma stāstos, šīs sugas suņi selekcionēti, lai pēc iespējas vairāk līdzinātos šim svētajam dzīvniekam.

Veicot Ķīnas tradīciju, mitoloģijas, literatūras un mākslas analīzi, bakalaura darba autore secina, ka Ķīnas tradicionālajās mākslās suņa tēlam ir ilgstoši bijusi nozīmīga loma.

Suņa motīvs Ķīnas tradicionālajās mākslās parādās jau no tās pirmsākumiem. Kā pirmās rakstītās valodas liecības, no *Šan* dinastijas laika (1600- 1050 p.m.ē) saglabājušies teksti uz orākula kauliem. Jau šajos, pašos pirmajos, literatūras avotos, var sastapt jautājumus, kas saistīti ar suņiem.

Mitoloģija ir visu seno tautu kultūru un mākslu stūrakmens. Senajos mītos atspoguļota gan labā, gan ļaunā suņa daba. Piemēram, mīts par *Paņhu* (盤瓠) runā par suni kā drošsirdīgu varoni, kas šīs īpašības dēļ tiek uzskatīts arī par tautas priekšteci, savukārt mīts par Debesu Suni (*tianqou* 天狗) stāsta par dzīvnieka mežonību, negausību, ļaunumu.

Senajā Ķīnā valdīja uzskats, ka suns ir ne tikai noderīgs medībās vai izmantojams kā mājas sargs, bet tam tika piedēvēta arī spēja sazināties ar garu pasauli. Ideja par suni kā starp pasaulu vidutāju tiek uzskatīta par vienu no galvenajiem iemesliem, kādēļ šie dzīvnieki tika izmantoti upurēšanas rituālos. Kā citi suņa upurēšanas iemesli senajos tekstos minēti: pielabināšanās senču gariem, mēra epidēmijas atvairīšana, dēmonu aizbaidīšana no cilvēka un citi.

Suņa motīvs iezīmējas arī austrumu zodiakā, kā viens no 12 dzīvnieku simboliem, kas raksturo 12 gadu ciklu. Ķīniešu zodiaks māca par katra dzīvnieka raksturīgajām kontrastējošajām rakstura īpašībām, kas tiek piedēvētas arī šajā gadā dzimušajiem cilvēkiem.

Suņa zīmē dzimušie tie tiek aprakstīti kā uzticami, bet mazliet mežonīgi un neparedzami. Zodiaka zīmes skaidrojums veiksmīgi iezīmē to, kā suņa simbolika vispār parādās dažādos mākslas izpausmes veidos.

Lai gan senajā Ķīnā par suņu sugām netika runāts, tomēr liecības, par to dažādību atrodamas jau no rakstības pirmsākumiem. Noskaidrots, ka bez vispārzināmajiem suņu apzīmējumiem (*gou* 狗, *cjuaņ* 犬), lietotas vēl arī citas zīmes. Atšķirīgas ķīnzīmes radītas, lai vairāk raksturotu minētos dzīvniekus, dažas konkretizē šo dzīvnieku ārējo izskatu, citas rakstura iezīmes.

Darba gaitā noskaidrots, ka senajā Ķīnā jau *Haņ* dinastijas laikā (206.g.p.m.ē-220.g.) radīti mākslas darbi- māla figūriņas-, kur atspoguļots suns un šī dzīvnieka funkcijas cilvēka dzīvē. *Tan* dinastijas (618 – 907) mākslā iecienīts bija atveidot aristokrātu dzīvesveidu. Šajās gleznās aizvien biežāk parādījās galmā dzīvojošie neliela izmēra suņi. Šajā laikā suņi darbos parādīti jau pietiekoši precīzi, lai varētu spriest par to šķirnēm. Savukārt, *Sun* dinastijas laikā (960 – 1279) gleznas tika veidotas, īpaši pievēršot uzmanību niansēm. Šī perioda mākslā izteikti parādījās dabas motīvs, kas nozīmē, ka aizvien biežāk tika gleznoti suņi medībās.

Par dzīvnieka saikni ar mūziku tika runāts jau senajos tekstos no 118.g.p.m.ē. Senajā Ķīnā pētīts, kā dažādas skaņas ietekmē dzīvniekus. Dažiem mūzikas instrumentiem piedēvētas spējas atšķirīgi ietekmēt gan īstus, gan mitoloģiskus zvērus, piemēram, mēness (saules) aptumsumu laikā, esot jāspēlē gongu, ķīnieši ticēja, ka šādi iespējams aizbaidīt Debesu Suni (*tiaņgou* 天狗).

Autore ir arī izpētījusi, ka literatūrā, līdzīgi kā citās mākslās, atspoguļojas suņa motīva dualitāte. Jau pašos pamatos, suni apzīmējošās ķīnzīmēs (犬 *cjuaņ* un 狗 *gou*) redzams, ka šīs zīmes var skaidrot ne tikai kā „suns”, bet arī „nelietīgs” un „zemisks”.

Analizējot tādus senos tekstus kā „Dziesmu grāmata” (*Shidzjin* 诗经), „*Mendzi*”, „*Daodedzjin*” un „*Džuandzi*”, noskaidrots, ka arī suņa motīva simboliskā nozīme senajos tekstos atšķiras, citur suns parādīts kā drošsirdības vai uzticības simbols, citur – glēvuma, patmīlības un nodevības. Suņa tēls izmantots arī ķīniešu fabulās un sākumvārdos.

Viena no būtiskākajām autores atziņām - māksla tiek radīta sabiedrībai. Sabiedrība uztver vēstījumus caur literatūru, mūziku glezniecību un citiem mākslas izpausmes veidiem. Katra laika sabiedrību ietekmē tā laika māksla, savukārt, mākslas darbi ietekmē sabiedrības uztveri noteiktā laika periodā un nes savu vēstījumu nākamām paaudzēm. Tieši tāpēc, viens no veidiem, kā izprast konkrēta laika posma sabiedrību, ir pētīt tās mākslu un citas kultūrvēsturiskās liecības, kā piemēram, arheoloģiskos izrakumus. Analīze atspoguļo, kā dažādos laikos mākslā parādās suņa motīvs, liecina ne tikai par šī laika mākslas attīstību, bet

arī par suņa lomu cilvēka dzīvē konkrētā laika periodā. Aplūkojot dažāda veida mākslas darbus, ir iespējams secināt, ka Ķīnas kultūrā un mākslā suņa motīvs bijis nozīmīgs.

Visi bakalaura darba veikšanai izvirzītie mērķi tika sasniegti, izmantojot zinātnisko pētījumu, literatūras, sekundārās uzziņas līdzekļu palīdzību, t.sk. izmantojot oriģinālos senķīniešu tekstus. Darba autore pierādīja, ka pretēji sabiedrībā sastopamajam uzskatam Ķīnas tradicionālajā kultūrā mākslā suņa tēlam bijusi būtiska vieta, kas saglabājusies līdz pat mūsdienām.

Literatūras saraksts

Avoti

1. **Bi, W.** (2009). Laodzi Dao un De kanons. Rīga, Neputns.
2. **Guo, P.** (1809). Shan hai jing jian su.
3. **Menzi.** "梁惠王下." <http://ctext.org/mengzi?searchu=dog#n1629> Skatīts 8.11., 2015.
4. **Zhuangzi.**<http://ctext.org/zhuangzi/heaven-andearth?searchu=dog&searchmode=showall#result> Skatīts 07.11, 2015.

Zinātniskie pētījumi un literatūra

5. **Collier, V. W. F.** (2013). Dogs of China & Japan, in Nature and Art. London, Forgotten Books.
6. **Erkles, E.** (1944). "Der Hund im alten China." T'oung Pao 37(5): 186-225.
7. **Hatalova, H.** (2007). "The dog as a metaphor or symbol in Chinese popular phraseology." Asian and African studies 16(2): 161-185.
8. **Morgan, C.** (1974). "Dogs and horses in ancient China." Journal of the Hong Kong branch of the Royal Asiatic Society 14: 58-67.
9. **Shigehara, N., et al.** (2008). "Morphological study of the ancient dogs from three neolithic sites in China." International Journal of Osteoarchaeology 8(1): 11-22.
10. **Sterckx, R.** (2000). "Transforming the beasts: animals and music in early China." T'oung Pao: 1-46.
11. **Sterckx, R.** (2002). The animal and the daemon in the early China Albany, State University of New York press.

Sekundārā literatūra

12. **Alderton, D., T. Morgan** (1993). Dogs. London, Dorling Kindersley.
13. **Authors, V.** (2013). Tibetan Dogs - A Complete Anthology of the Breeds, Read Books Limited.
14. **Birrell, A.** (1999). Chinese Mythology: An Introduction, Johns Hopkins University Press.
15. **Chang, K. S., S. Owen** (2010). The Cambridge History of Chinese Literature, Cambridge University Press.

16. **Coren, S., A. Bartlett** (2002). *The Pawprints of History: Dogs and the Course of Human Events*, Free Press.
17. **Cunliffe, J.** (2012). *Pekingese: A Comprehensive Guide to Owning and Caring for Your Dog*, i-5 Publishing LLC.
18. **De Bary, W. T.** (2013). *Sources of Chinese Tradition: Volume 1: From Earliest Times to 1600*, Columbia University Press.
19. **Deng, M.** (2008). *The Art Book of Chinese Paintings*, Long River Press.
20. **Doolittle, J., P. Hood** (1868). *Social Life of the Chinese a Daguerrotype of Daily Life in China*, Sampson Low, sons, and Marston.
21. **Fairbank, J. K. , M. Goldman** (2006). *China: A New History, Second Enlarged Edition*, Harvard University Press.
22. **Godden, R.** (1977). *The Butterfly Lions: The Story of the Pekingese in History, Legend and Art*, Macmillan.
23. **Groot, J. J. M. d.** (1892). *The Religious System of China, Its Ancient Forms, Evolution, History and Present Aspect, Manners, Custom and Social Institutions Connected Therewith*, Brill.
24. **Ivanhoe, P. J. ,B. W. Van Norden** (2005). *Readings in Classical Chinese Philosophy (Second Edition)*, Hackett Pub.
25. **Jin, J.** (2011). *Chinese Music*, Cambridge University Press.
26. **Katajs, E.** (2008). *100 ķīniešu gudrības*. Rīga, Jumava.
27. **Mair, V. H.** (2013). *The Columbia History of Chinese Literature*. New York, Columbia University Press.
28. **Min, Wu** (2010). *中国古代寓言故事*.
29. **Minford, J. , J. S. M. Lau** (2000). *Classical Chinese Literature: An Anthology of Translations*, Columbia University Press.
30. **Morn, S.** (2010). *Our Best Friends: Pug, The*, Eldorado Ink.
31. **Nienhauser, W. H.** (1998). *The Indiana Companion to Traditional Chinese Literature*, Indiana University Press.
32. **Ping, T. H.** 平., 陈火 (1999). *趣味汉字*. 北京, 新世界出版社.
33. **Van Aalst, J. A.** (2012). *Chinese Music*, Cambridge University Press.
34. **Vindt, L., et al.** (1987). "The fable as a literary genre." *Ulbandus Review* 5: 88-101.
35. **Welch Bjaaland, P.** (2008). *Chinese Art: A Guide to Motifs and Visual Imagery*. Singapore, Tuttle publishing.

36. **Werner, E. T. C.** (1994). Myths and Legends of China. New York, Dover Publications.
37. **Wu, S.** (2005). Chinese Astrology: Exploring the Eastern Zodiac, New Page Books.
38. **Yang, L. , D. An** (2005). Handbook of Chinese Mythology, ABC-CLIO.
39. **Yilan, T.** (2013). 中国古代寓言选, 外文出版社.
40. **Yuhō, C.** (1993). A History of Chinese Calligraphy. Hong Kong, Chinese University Press.

Izziņu literatūra

41. "Latviešu literārās valodas vārdnīca." (1972-1976). Skatīts 06.12, 2015.
42. "Linguee." (2015). Skatīts 05.12, 2015.
43. **BBC** (2015). "China Yulin dog meat festival under way despite outrage " <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-33220235> Skatīts 05.12, 2015.
44. **Bīdermanis, H.** (2002). Lielā simbolu enciklopēdija. Rīga, Jumava.
45. China online museum "History of Chinese painting " <http://www.chinaonlinemuseum.com/painting-history.php> Skatīts 07.12, 2015.
46. China online museum. " Zhou Fang- Tang din " <http://www.chinaonlinemuseum.com/painting-zhou-fang.php> Skatīts 14.11., 2015.
47. **Eberhard, W.** (1986). Dictionary of Chinese Symbols: Hidden Symbols in Chinese Life and Thought. London and New York, Routledge and Kegan Paul.
48. **Fullerton, J.** (2015). "Yulin dog meat festival: Chinese city retains its appetite despite months of protests" <http://www.independent.co.uk/news/world/asia/yulin-dog-meat-festival-china-retains-appetite-despite-protests-10337679.html> Skatīts 10.12, 2015.
49. **Greene, R.,** et al. (2012). The Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics, Princeton University Press.
50. **J., M. J.** (2014). "Dogs in the Ancient World." <http://www.ancient.eu/article/184/> Skatīts 21.11., 2015.
51. **Kimbell art museum.** "Standing Dog" <https://www.kimbellart.org/collection-object/standing-dog> Skatīts 14.11., 2015.
52. **Park, M. S., P.** (2012). "The Globalization of Animal Welfare." <https://www.foreignaffairs.com/articles/2012-02-13/globalization-animal-welfare> Skatīts 05.12., 2015.
53. **Pildegovičs, P.** (2010). Lielā ķīniešu- latviešu vārdnīca. Latvia.

54. **Qin, A.** (2015). "Chinese City Defends Dog Meat Festival, Despite Scorn "
<http://www.nytimes.com/2015/06/24/world/asia/dog-eaters-in-yulin-china-unbowed-by-global-derision.html? r=0> skatīts 10.12, 2015.
55. **Staburova, J.** (2006). Ķīniešu valodas īpašvārdi un to atveide latviešu valodā:
Teorētiskie un praktiskie aspekti. Rīga, Jānis Roze.
56. **Sullivan, M.** (2013). "Chinese art " <http://www.britannica.com/art/Chinese-art> .
Skatīts 07.12, 2015.
57. **Szczepanski, K.** "History of the Pekingese Dog"
<http://asianhistory.about.com/od/china/p/History-of-the-Pekingese-Dog.htm> .Skatīts
02.12., 2015.

Bakalaura darbs „Suņa motīvs Ķīnas tradicionālajās mākslās” izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātes Āzijas studiju nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Līva Leja

18.12.2015.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: prof. Franks Fraushārs

Recenzents:

Darbs iesniegts Āzijas studiju nodaļā 18.12.2015.

Komisijas sekretāre: pasn. Karīna Jermaka

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

___.__.2016. prot. Nr. __, vērtējums ___ (_____)

Komisijas sekretāre: pasn. Karīna Jermaka